

चांदोबातील नवलाई

अजस्र अशा आयर्नॉक्सचा नास कसा झाला ?
तुमारे सारे सहा कोटी वर्षांपूर्वी डायनॉसॉस हे प्राणी पृथ्वीवर होते परंतु अपानक नाहीसे कसे झाले ? ह्या संबंधी भूतजनिनांथा निष्कर्ष आहे की, अंतराळरतीच एक चूड सुद्ध पृथ्वीवर येऊन अवयवता त्यामुळे पृथ्वीवर मोठा प्रलय झाला. व त्यामध्ये वांस्त संपूर्ण नाश झाला.

प्राण्यांवर मानसाचे नियंत्रण

वाजतागाथ इतिहासकार हेच सांगत आले की, प्राण्यांवर मानसाचे नियंत्रण इ. स. पू. सहा हजार वर्षांपासून आहे. परंतु नुकतेच अंडस यशिन किम्बिकाजमाधील मानवान नावाच्या पुरातन विज्ञानीकाने आपल्या संशोधनात ओघून काढले की, एक लाख वर्षांपूर्वीपासून मानसाने प्राण्यांवर विजेयता ओड्यांवर नियंत्रण करायला सुरुवात होते.

स्वस्तिकाचे चिन्ह

स्वस्तिकाचे चिन्ह आहे. प्राचीन काळापासून युवानी व मध्य युवातील रिस्त्रो वगैरे ह्याला पवित्र मानतात. परंतु, पूर्वीच्या प्राचीन ग्रंथांमध्ये मुळा ह्या आकृतीचा नाही वगैरेच सापडत नाही.

डेक्ससच्या के. सी. जे रान्यम अथवा हान्स याच्या द्वारे पुष्कळ तात्वांची प्रकाश किरणे पृथ्वीच्या चुंबकीय भागांपासून येऊ शकता. तेव्हापासून आकाशात तसा वगैरेची आकृती प्रथम पहायला मिळाली.

तुम्हाला माहीत आहे का ?

१. "अभिज्ञान साकुत्तनम" या संस्कृत नाटकाचा लेखक कोण आहे ?
२. "दुर्निपट आणि जोबेरी" या गोक महाकाव्याचे कवी कोण आहेत ?
३. "मित्राश्च बरेच" ह्याने कवी

४. "अर्थशास्त्र" याचे लेखक कोण ?
५. जगम साहित्यास ओबेन फारितीयिक मिल्किणारा विजेता ब्रिटिश प्रदान मंत्री कोण होता ?

आळशी नमुना

गजाननला आपल्या वडिलांजित चार एकर चांगली सुपीक जमिन मिळाली होती. पण तो खूपच आळशी होता. त्या जमिनीत स्वतः शेतीभाजी न करीता. ती कुसत्यांकडून कसून घेऊन येईल त्या पेशात संसार सांभाळत होता. त्याची नावको त्याच्या ऐदीपणावर चिडून आऊन त्याला म्हणत असे की नुसते बसून काय रहाता शेतभाजी नाही. तर काहीतरी धंदा करा. तेव्हा तो म्हणत असे "कशाला ते, आपल्याला काही कधी पडते का ? आरामात सर्व चालले आहे."

आराम ह्याचा अर्थ काय नुसते बसून खायचे आहे. मी तर ह्याची वाट पहाते आहे की ; तुम्ही वास्त पेसे मिळवून मला केव्हा एकदा चंद्रहार व पाटस्था करून घालता. परंतु तुमची मिळकत पाहून तर वाटते की ह्या जन्मी शक्य होणार नाही.

गजाननला मुळा बरेच दिवसांपासून वाटत होते की ; कायकोण सोप्याचे दागीने करावेत. तेव्हा शेजारपावाराच्यांत आपला मान प्रतिष्ठा वास्त बाळेल. परंतु त्याची मिळकत घरसंसार काळवायलाच मुष्कील होती तेव्हा अद्या परिस्थितीत आपल्या नायकोची भागणी कशी पुरी करणार.

एक दिवस त्याने आपल्या मित्राची संमती विचारली--"मित्रा, मला सांग, पेसा कसा कमवावा ?

त्यावर त्याच्या मित्राने एक दोन प्रकार त्याला सांगितले. पण गजाननला कोणतेच आवडले नाहीत.

"तू सांगितलेल्या प्रकाराने एक तर वेळ खूप जाईल व ते कठिण असण्यासारखे काम आहे. तर मग सोपा एका दिवसात भरपूर पेसा मिळवता येईल असा एखादा उपाय सांग." गजानन म्हणाला.

Fullscreen 175

दुपारपर्यंत नारायण दुसऱ्या गा पोहोचला. तेव्हा तेथे गावचा बाजा भरला होता. त्याने हाजारात आलेले प्रत्येक व्यक्तीला निरखून पहाण्यास सुरु केली. कारण त्यात जो श्रीमंत दिसेल त्याच्या घरी रात्री चोरी करायची.

त्याच वेळेला त्याची नजर एका शेतकरी जोडप्यावर पडली. तो आपल्या बायकोला म्हणत होता—“अग हे बघ ! घरी जाताच हे चंद्रहार व पाटल्या असलेले गाढोडे नीट लपून ठेव. नर का ?”

हे ऐकताच गजानन बागच्या आगी थांबला. त्याने विचार केला की, आपला कार्यभाग सोडण्यातच मिटला. तो पैसा चोरून त्या पैसाचे दावीने करून बायकोला झालणार होता परंतु त्याच वस्तु जर चोरी करावयास मिळाल्या तर त्यापेक्षा माग्याची कुसरी होष्ट कोणती.

गजाननने त्या जोडप्याचा नीट नजरे खामून घातले. व हळू हळू त्यांना नकळत असा फाटीबागून जात राहिला. ते बाघारावून जसे घरी पोहोचले, तसा गजानन पुढे येव म्हणाला—“म्हो माऊ काहेव, की एक परदेशी आहे. शंभे मासे ओळखी पाळखीचे कोणी नाही. तेव्ही आजची रात्र मला आकल्या घरी आसरा मिळेल काय ?

शेतकऱ्याने गजानना आदराने आत लावले व म्हणाला—“आजची रात्रच आपण जोपर्यंत आपले काम त्या गावात जोपर्यंत रहा.”

त्या रात्री शेतकऱ्याच्या बायकोने बांगले तुघास बघ करून त्याला घोटभर बाढले. परंतु घोड भरून जेवले तर शोप येईल म्हणून त्या भीतीने गजानन अर्धशेटीच पानावरून उठला.

रात्री झोपण्यापूर्वी शेतकऱ्याने बायकोला पुन्हा बागीने नीट लपवून ठेवलेस ना ? म्हणून विचारले.

बायकीने नीट लपवून ठेवले म्हणून उत्तर दिले.

गजाननला आपले कार्य पूर्ण होणार म्हणून अतिशय संभाषात राटले. त्याने शेतकऱ्याच्या बायकोने गाढोडे कुठे लपविले ते निट पाहून ठेवले व अर्धी रात्र उलट-ताच तो त्याच्या खोलीत आला.

शेतकरी दमण्यामुळे घोरत पडला होता. त्याची बायकोपण गाढ झोपली होती.

गजाननने विचार केला—“हे कोंक तरी किती विस्वाशू आहेत, घराड एवढे सोने ताचे ठेवून एका अश्रिताला रहावयास खांगून निश्चितपणे घोरत पडले आहेत. तरी पण आपल्या दृष्टीने ते तर चांगलेच फायद्याचे आहे.

तो कोनाड्यापाखी गेला. व ते गाढोडे उचलून पाहिले. ते खूपच जड होते. त्याला आश्चर्यावाटले की ; चंद्रहार व पाटल्याचे गाढोडे एवढे जड का ? त्याने ते ओढून काढायचे ठरवले. तेवढ्यांत त्याचा एक पाय स्टूलाळा लागला व स्टूल खाली पडले.

तो आवाज ऐकून शेतकरी व त्याची बायको चरमपटून उठले व त्यांनी समोर गजाननला पाहिले गजाननला अर्धमेत्या सारखे झाले व तिथून जाताही येईना.

शेतकऱ्याने गजाननला विचारले—“त्या कोनाड्यापाखी तुझे काय काम होते ? खरं तर चंद्रहार व पाटल्या तेथे नाहीत. आमच्या शेतात पेरण्या करिता घेतलेले

“तुम्हा विचार तर विचित्रच आहे. एका दिवसांत गडगंज संपती मिळवायची म्हणजे चोरी करण्याशिवाय दुसरा उपाय नाही.”

शेवटी गजाननने चोरी करण्याचे ठरविले. परंतु आपल्या गावातच चोरी केली तर आपल्याला ओळखणारी माणसे खूप आहेत. म्हणून शेजारच्या गावी जाऊन चोरी करण्याचे ठरविले.

दुसऱ्या दिवशी पहाटे जडून त्याने बायकोला संशितले—“हे बघ, मी पैसा मिळवायला शेजारच्या गावात जात आहे. येतानाच तुला चंद्रहार व पाटल्या घेऊन येतो.”

ते ऐकून ती आनंदित झाली.

बी-विवाह आहेत." असे म्हणत पोट घटून हेचु लागला.

"दिसायला तर साधा-भोळा खज्जन वाटतोस. आणि चोरीच्या आखने बाळास होय? त्याच्या बायकोने विचारले."

"नाही, नाही मी चोरी करणाऱ्या आखने बाळो नाही. तुम्ही लोक खूप चांगले आहात परंतु कोणावरही असा विश्वास चटकन ठेवू नये आपल्याला ह्या गोष्टीचा धडा मिळवा ह्या हेतूने मी कोनाड्यातील सोने दुसरीकडे लपवणार होतो व तुम्हाला रडवून मग देणार होतो." आपली चुक सावण्याकरीता गजानन खोटे बोलला.

शेतकरी म्हणाला—"काहीही असो तुम्हा कसा कां? हेचु अशेना. आमच्याकडे गुंजतार सोने मुद्धा तुला संपवणार नाही. एवढेच नव्हे तर आमची म्हणायला बाम्हाला जमीन मुद्धा वळतरी. परंतु मागचे चार वर्षे नेहूनत मजुरी करून दे पै जोडून आता मोठी जमीन आमची

स्वतःहाची म्हणून विकत घेतली. त्यातून मिळणाऱ्या पैश्याने मी बायकोला चंद्र व पाटल्या करून घालीन. त्यामुळे आता बाजारातून बी-विवाहाने खरेदी केले त्यालाच चंद्रहार व पाटल्या ह्याने चंद्र लागलो."

शेतकऱ्याच्या तोंडचे ऐकून गजाननची अक्कल ठिकाणावर आली. शेतकरी जर थोड्याश्या जमिनीतून कष्ट करून वर्षाच्या आत बायकोला दागिने करून घालणार आहे. तर आपली स्वतःहाची चार एकर जमिन असून त्याचा काम उपयोग. बाळंघ सोडून जर स्वतःहाचे शेतीकडे लक्षा घातले तर फक्त चंद्रहारच नाही तर अनेक दागिने बायकोला करून घालता येतील.

तेव्हां गजाननने शेतकऱ्याचे कृतत्रतेने आश्चर्य मानले व तो आपल्या मागी परत आला. त्याने स्वतःहा कष्ट करून शेतीकडे पहायला सुरुवात केली. व थोड्या दिवसातच आपल्या बायकोला तमिळ तमिळ दागिने घेऊन देऊ लागला.

[१३]

[पिगळ्या दोन्ही मोठ्या भावांनी घरातली सगळी संपत्ती आपापसात वाटून घेतली. ते मजबूतले मित्रही करीता बाई लागले. हे समजताच राजाने दोघांना पुढ्यात टाकले. ज्या जहाजातून जात होते. त्यावे व बुसत्या एका जहाजाचे युद्ध सुरू झाले. तडिताने आपल्या गुवाभता भुक्त करून स्वतःचे रक्षण करण्याकरीता ह्यात धाडुने किती. पुढे-]

तांडेलाच्या हुकूमामुळे सर्व कैद्यांना मुक्त करण्यात आले. त्यांना स्वतःच्या व जहाजाच्या रक्षणाचें शस्त्रे देण्यात आली. त्यावेळेस तांडेल कैद्यांकडे अति प्रेमादराने पहात म्हणाला-"तुम्ही सर्वजण ह्या क्षणापासून मुलाम ताहीत तर थोडे आहात. आता आपले जहाज संकटात सापडले आहे. आपल्या जहाजावर ठावा मिळविण्याकरिता दुसरे जहाज चालून येत आहे. जर कां आपलाच."

भाय पडेल आणि जर शत्रुवरोध लढा दिला नाही, तर मरण हे नक्कीच. त्यामुळे ह्या सैन्याला तोंड देणे जास्त खर्च तांडेलाचे विवृत रहाणे मुद्दा बनू शकते. त्यामुळे प्रथम त्याला मारून टाकून शत्रु सैन्याशी हात मिळवणी करता येईल.

पिंगळने सर्व प्रकारे सबजावून सांवून गुलामांना सावध केले. प्रथम तांडेलाचा नाश केल्याने आपल्याला काय कायदा होईल हे सर्व शांतितले. संतरच शत्रु सैन्याला तोंड देणे रास्त ठरेल सर्व जहाजातील गुलामांनी पिंगळचे म्हणणे मान्य केले. शूर व हुशार पिंगळला सर्वांनी आपला नायक नेमले.

पिंगळने तत्काळ समुद्राच्या भिषण आक्षाजाल आपला आवाज काढीत जोरात शांतितले—“तांडेल व त्याच्या साथीवारांचा संहार करा. त्यांना पिटाळून लावा हाणा मारा.” असे म्हणत तो पुढे चालून जाऊ लागला.

सर्व गुलाम एकजूतीने सिंहासारखी गर्जना करीत तांडेल व त्याच्या साथीदारांवर तुटून पडले.

तांडेलाला कल्पना नव्हती की, असे काही घडून येईल. आता त्याची परिस्थिती फारच वाईट झाली. एका बाजूने

पुढे सैन्य त्यांच्या जहाजावर तेलाचे गोळे पेटवून टाकण्याच्या तयारीत होते. दुसरीकडून त्यांच्याच जहाजावरील गुलाम त्यांच्यावर हल्ला करून येते होते.

“हा तर राजद्रोह आहे. धोका व दगाबाजी आहे! प्रथम ह्या गुलामांना मारून टाका.” अशा बापत्या अनुभवांना त्याने हुकूम सोडला. तो आपली तलवार बाहेर काढून गुलामांवर तुटून पडला. त्याच्या चलाखी व हुशारीने पिंगळचे चार पाच साथीदार आपला जीव घालवून बसले. ते पाहून इतरजण घाबरेल भीतीने धरधर कापू लागले व पळून जाऊ लागले.

पिंगळने आता धोका अभण्याचा संभव आहे हे सारले. त्याने तांडेलावर, हल्ला केला व आपल्या साथीदारांना विलास देत म्हणाला—“हे पहा बंधुनो, मी धाड्या तलवारीने तांडेलाचा बळी घेतो. तुम्ही जर भीतीने पळून जाऊ लागलात तर हा समुद्रच तुम्हाला खाऊन टाकले. तेव्हा आपले प्राण पणाला लावून तुम्ही शर्याने लढ्याला तोंड द्या. स्वातंत्र्या करीता आपल्यालाच पुढे व्हायला पाहिजे.”

पिंगळच्या दिलाश्याने गुलाम लोकांचे समाधान झाले. ते त्यांचा उत्साह

द्विगुणीत करून तांडेलाच्या साथीदारांवर तुटून पडले. तांडेल चालून आला. तांडेलाला पिंगळचा वार लागला. तो लागताच ‘जय मैरवी’ म्हणत तांडेल जोर-जोरात धोरडत पिंगळवर चालून आला. त्याने जाणले की, आपल्या गुलामांचा संहार प्रथम करावयास हवा. सोबटी शत्रुशी सामना देणे योग्य.

तांडेलाचे शारीरिक बळ अक्रमगुळ्यातील कीडल्य पाहून पिंगळ विस्मयचकित झाला. त्याला समजून आले की, ह्याच्या बरोबर समोरासमोर युद्ध करणे महासंकटास सापडण्यासारखे आहे. म्हणून त्याने गनिमीकाव्याने युद्ध करून विजय

तांडेलाच्या लशा बोलण्यावर गुलामांनी विश्वास केला नाही. कारण पूर्वी तो त्यांच्याबरोबर क्रूरतेने वागला होता तरी पण अशा स्थितीत तसे वागणे बरोबर नाही. कारण शत्रुचे सैन्य तेलात बुडून पेटवलेले गोळे त्यांच्या जहाजावर टाकत होते आणि जर का जहाजाने पेट घेतला तर सर्वांचाच जहाजासकट जळूनसाजी मिळणार होती. तेवढ्यांत पिंगळच्या मनात एक विचार आला. आपल्या जहाजाचे रक्षण करणे हे तर महत्वाचे आहेच. परंतु प्रथम शत्रुला तोंड द्यायचे आहे. नाहीतर त्यांच्या ताबडीत सांपडलो तर आयुष्यभर कैदी म्हणून गुलामासारखे मरेपर्यंत अगणें

Fullscreen

127

14

175

प्राप्त करण्याचे ठरविले. ती तडिलाच्या समोरून अडकून नाहीसा झाली. त्याच्या तशा पळण्याने तांडेलाचा वार चुकला व तो तोंडघशी बोरीस पाय अडकून पडला. ही चांगली वेळ आहे समजून पिंगळने त्याच्या पाठीत भोसकण्या करितो तलवार उपसली तेव्हाच तो त्याने पलोकडे हुडकून तो वार उलटवला. पिंगळची तलवार लाकडात घुसली व तिचे दोन तुकडे झाले.

तांडेल म्हणू हास्या करित उठला व म्हणाला—“बरे रे! तुम्हा गुरांमांचा नायक आहेस. बिचारा असा कसा अडकला. तुझ्या नेतृत्वाने बिचारे गुलाम तुझे म्हणजे साम्य

करून लढा थावतास तयार झाले. आणि आता तुझ्यामुळे त्या बिचारांचा कधी वार होणार आहे. आता तयार हो. तुला आज त्याचे तेंदूत्व केलेस, म्हणून अशी किंवा करणार आहे की, तुझी तुकडे तुकडे करून समुद्रात फेकून देईन व त्या पाठोपाठ तुझ्या सर्व साथीदारांचे...”

तांडेल आता जवळच रागाच्या भरत होता. त्यामुळे त्याने पिंगळकडे पाहिले तसे लक्षात दिले नाही. पिंगळने आपली तलवार मोडताच येणारे संकट ओळखले व दुसरी तलवार मिळते की! म्हणून आजूबाजूला पाहिले. परंतु जवळ तलवार नव्हती. त्याचे साथीदार तांडेल व इतरांच्या

रोबर लढत होते. त्या संघाचा फायदा पिंगळने घेतला.

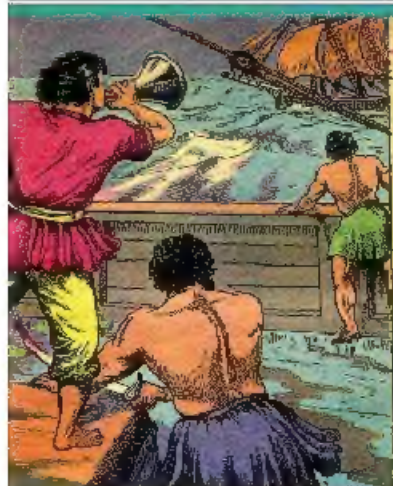
संपादित पिंगळने जवळ पडलेला दोर तलवार व त्याचा फांस तयार केला. तांडेलाच्या पाठीमागून जाऊन त्याच्या गळ्यात टाकला. तो पकडून तो त्याला दोरखंड ओढत नेऊ लागला. गळ्यातील दोरखंड ओढले जाऊ लागले आणि तो वृद्धी जाही पडला. त्याने आपल्या हातातील तलवारीने दोर कापण्याचा प्रयत्न केला. तेव्हा पिंगळने आपल्या उरलेल्या साथीदारांना बोलावले. दोघेजण ते सर्व चालू असतानाच शत्रू सैन्याने चावतच जवळ आले. त्यांनी तांडेलाला वहाऊन असतील जवळ आले. त्याने दुरूनच खाली पडलेले पाहिले व आपल्या

तलवारीने भोसकाचा प्रयत्न केला. पण तो व्यर्थ झाला.

पिंगळ तांडेलाच्या बरोबर लढण्यात गुंग झाला होता. त्यामुळे आपल्या चांगली बाजूला काय चालले आहे हे त्याला माहित नव्हते. त्याने तांडेलाला ठार केले. आणि आपल्या साथीदारांच्या हातातील तलवार खेचून घेऊन जेथे दुरूला चालला होता तेथे पळाला. त्याने पाहिले तर तांडेलाचे काही साथीदार मृत्युमुखी पडले व बाकीचे जाय बंदी झाले होते.

ते सर्व चालू असतानाच शत्रू सैन्याने वहाऊन असतील जवळ आले. त्याने दुरूनच पाहिले की, त्यांच्या जहाजात सुद्धा काहीतरी

पिंगळने त्यांना सुचना देण्याकरीत पांढरा झेंडा फडकावयाचे बोजले. आपली लढण्याची तयारी नाही सांगण्याकरीता त्यांच्या मालक

कळाचे व जापण आपल्या रस्त्याने निघून जावे म्हणून ठरविले. परंतु त्या जहाजातील लोक तसे करण्याला मान्यता देतील काय? अशी एक सक्ता त्यांना आली.

असा विचार करीत त्याने निश्चय केला की, जापल्या जहाजावर शत्रु सैन्याला येऊ द्यायचे नाही व त्यांच्या जहाजाला शक्यतो लांबच असू द्यायचे व त्यातून सैनीचा निर्णय उतरायचा. म्हणून त्याने पांढरा झेंडा आपल्या जहाजावर फडकावला. ते पहाताच शत्रूच्या जहाजावर जयजयकार व जल्लोष ऐकू येऊ लागला.

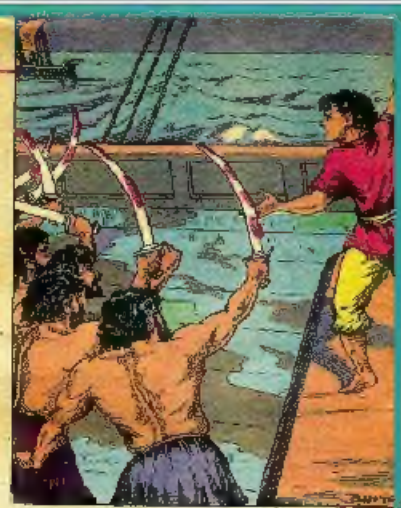
पिंगळने लगेच जहाजाचे सुव आपल्या हाती घेतले व शत्रु सैन्याच्या जहाजातील लोकांना आपल्या जहाजात काय काय घटना घडल्या जाण कळविले. त्याने आपल्या तांडेलाला कसे मारले व त्यांच्या साथीदारांना कसे कैद केले. व पूर्वी त्याने आपल्या सर्वांना गुलाम म्हणून कसे दाखविले हे सर्व सांगितले व आता आम्ही कुठच्या तरी बंदराकडे

गून आपापल्या घरी परत जाऊ. जापण आमच्या बरोबर मैत्री संपादन न आपापल्या वाटेने निघून जावे सांगितले.

ह्या घोष्टी ऐकून जहाजातील लोकांच्यात खोशी गडबड उडाली. थोड्या वेळाने त्यांचा आवाज बंद झाला व जहाजाच्या आतून एक पहाडी आवाज ऐकू आला.

"बोटीवर गुलाम म्हणून जयणाच्या तुम्हां लोकांना जहाजावर आपला हक्क गाजवता येणार नाही. जहाजाच्या तांडेलाला व त्यांच्या साथीदारांना मारून तुम्हांला इंधन व शिक्षा शोधल्या शिवाय वाता येणार नाही. नाहीतर एक ना एक दिवस आमच्या जहाजातील लोक तुमचेच अनुकरण करून आमचा अंत करतील. म्हणून तुम्ही तुमचे जहाज नांगर टाकून बांबवा व मृत्तट्याने आमच्या स्वाधीन व्हा."

ही घोषणा ऐकून पिंगळला अतिशय आश्चर्य वाटले व त्या बरोबर भीती मुळा वाटली. त्याला समजून घ्या की, व्यापारी करीता चालवले जाणारे हे बोरडांकूचे जहाज आहे. असा जहाजाच्या स्वाधीन होणे म्हणजे पुन्हा गुलाम म्हणून विकत जाण्यासारखे आहे.

पिंगळने विचार केला व आपल्या साथीदारांना पुढची घोडीफुडर कल्पना दिली. ते सर्व एकमताने शत्रु सैन्याकडे लढायला तयार आले. त्यांनी सर्वांनी असा विचार केला की: शत्रूच्या हाती सांपडून आयुष्यभर गुलामी पत्करण्यापेक्षा लढता लढता पाण्यात घडून मेलेले बरे.

ह्या निर्णया नंतर त्यांनी आपल्या जहाजावरचा पांढरा झेंडा खाली उतरवला. जहाजाच्या आतून जयजयकाराचा ध्वनी ऐकू येऊ लागला. त्यांच्या दृष्टीने शत्रूची शोकसंख्या खूप होती म्हणून त्याने आपले जहाज होतात होईल तो लांबवरच ठेवले.

गडबड उडाली आहे. त्यामुळे जापल्याला सहजतेने त्यांच्यावर हल्ला करण्यास हरकत नाही.

परंतु पिंगळने पुढे येणाऱ्या परिस्थिती बद्दल काहीच बोजले नाही. तो विचार करू लागला की, शत्रु सैन्याशी लढा देण्यास आपले साथीदार उपयोगी नाहीत. म्हणून आपण बंदी खाली तर पुन्हा आयुष्यभर गुलामांचे जिणे जपणे झाले. त्याने तांडेलाची दुनिष्ण घेतली. तो शत्रु सैन्याच्या जहाजाकडे पाहू लागला की, त्यांच्या जहाजात किती माणसे आहेत. त्याने पाहिले तर जहाज मारणाने खचाखच भरलेले होते.

Fullscreen

127

18

175

आपल्या जहाजातून त्यांच्या जहाजावर जाणाऱ्यांवर काय करावा व त्यांच्या जहाजांतील माणसांना जखमांपाठी आनी असे ठरविले. पिंगळने सर्वांना एकत्रुटीने लढावा म्हणून सांगितले. तसे झालेच नाही तर आपल्या जहाजांनी त्यांच्या जहाजांना टक्कर मारायची हा एकच उपाय शेवटी निश्चित केला.

परत लढाई सुरु झाली. पिंगळच्या जहाजातील लोकांनी बनुष्याला बाण सोडून सोडण्याची तयारी केली. तेवढ्यांत पिंगळने जहाज मागे घेण्याची सूचना केली. त्याने ठरविले की क्षत्रुच्या जहाजापासून होता होईल तेवढे आपले जहाज लांब ठेवणे योग्य परंतु त्याला कळले की आपला क्षत्रुच्या ताबडोबतून सुटणे शक्य नाही. पहाता पहाता क्षत्रुचे जहाज जवळ आले.

पिंगळने एकच झुकून सोडला. क्षत्रुचा विजय मिळवायचा आहे. किना

लढता लढता सरण आडवून व्याव आहे. पिंगळने कौरवून आपल्या सार्वभारता सांगितले-“आपले जहाज जवळपास बळगतीने नेता येईल तेवढे त्यांच्या जहाजावर जाऊन आहे.” पहाताच ते काय! जहाज वेगाने बऱ्या संपाच्या जहाजाच्या विरुद्ध जाऊ लागले ते पाहून क्षत्रु सैन्य हतव्यपित होऊन हाहाकार माजवू लागले.

पहाता पहाता जखम गतीने पिंगळचे जहाज क्षत्रु सैन्याच्या जहाजावर जाऊन आपटले व दुसऱ्या क्षणी कंठस्थ किंकाळ्याने सारे आकाश दुमदुमून गेले.

दोन जहाजांच्या टक्करीने जहाज फुटले व पिंगळ आपल्या जागेतून हवेत उडून गेला व समुद्रात जाऊन पडला. जसे काही कोणीतरी सारी क्षत्रीयणांच्या लावून त्याला खंब फेकले आहे.

(पुढे चालू)

हव्यासावे फळ

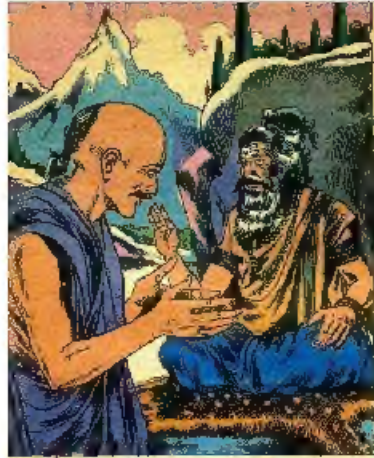
विक्रमादित्याने आपला हट्ट सोडला नाही.

तो साडाजवळ गेला, प्रेत लांबावर काढून घेतले आणि मेहुमी प्रमाणे मीठ होऊन स्मशानाच्या दिशेने चालू लागला. तेव्हा प्रेतात बसलेला बैताळ त्याला म्हणाला-“राजा, या शयंकर स्मशानात अशा राजाच्या वेळी न एवढे परिश्रम करीत आहेस. परंतु तुम्ही ही मेहुनत फुकट गेली असे माव नाही. त्याचे उदाहरण म्हणून मी तुला विजयशर्मा व अजयशर्मा ह्या पिता-पुत्रांची गोष्ट सांगितो. लक्ष देऊन ऐक.” असे सांगून बैताळ गोष्ट सांगू लागला.

देशाळी नावाच्या राज्यात विजयशर्मा नावाचा विष्णूक ब्राह्मण रहात होता. भिक्षुकीत त्याची जागळीच मिळकत होती. त्याचे कुटूंब म्हान होते. त्याच्या व्यतिरिक्त त्याला पत्नी एक मुलगा व एक मुलगी होती. कोणतेही आर्थिक कष्ट न पडता त्याचे

वेताळच्या गोष्टी

Full screen

127

20 / 175

विल्या तर जास्त कवकर श्रीमंत जना येईल. विजयशर्मा कोणाला काहीही सांगता एक दिवस हिमालयात निघून गेले तेथे जाऊन एका मुनीच्या आश्रमात राहीला व अर्धे ते त्याची सेवा करू लागला, त्याच्या तैवेत रात्रदिवस राहू लागला.

मुनींनी विजयशर्माच्या येथ्याचे कारण अंतर्ज्ञानाने जाणले आणि त्याला म्हणाले— “बत्सा, तू एक गृहस्थ आहेस तुझ्या मुला व मुलीचे लग्न लावून देण्याची जबाबदारी तुझी आहे. त्यामुळे तू थोडे परत जा. आजपर्यंत मोठ्या धडा आणि सज्जतने तू माझी सेवा केली आहेस, काही इच्छा असले तर ती मला सांग मी ही पूर्ण करीन.”

त्यावर विजयशर्मा म्हणाला—“स्वामी, मला अशा तऱ्हेचा मंत्र सांगा की; त्या मंत्राच्या प्रभावाने जी इच्छा होईल त्याचे फळ मिळेल.”

मुनीने ते ऐकले व म्हणाले—“मुला, मी तुला एका मंत्राचा उपदेश देतो त्या मंत्राच्या प्रभावाने तुला काही अपूर्वअसा शक्ति प्राप्त होतील. परंतु तू घनाच्या मोहाला बळी जाऊ नकोस, ह्या मंत्राचा उपयोग जन्तूच्या हिता करीता कर.” अशा तऱ्हेने मुनीने मंत्र सांगितला.

विजयशर्मा नंतर आपल्या घरी परतला. त्याच्या अनुपस्थितीत त्याचा मुलगा

विजय हा भिक्षुकी करून घर सोडून गेला.

विजयशर्मा जेव्हा गावात परत आला हा वैशाली राज्यात मयंकर दुष्काळ पडला होता प्रजा नाना तऱ्हेचे हाल भोगत होती यापूर्वी दोन वर्षे मुद्रा पाऊस नसल्यामुळे राज्यात दुष्काळ होताच. राजाने पाऊस पडण्याकरीता नाना तऱ्हेचे कदमात, वस्त्रा व्रथ वगैरे उपाय केले. परंतु कसाचही उपयोग झाला नाही.

मावर राजाने राज्यात रवेडी पिटविली— “जर कोणी आपल्या मंत्र-तंत्राच्या प्रभावाने राज्यात पाऊस पाडेल त्याला राजा सुवर्णाभिषेक करेल.”

सुवर्णाभिषेकाचे समजताच विजयशर्माचा उत्साह जास्तच वाढला. आपल्या मुलाला खवळ बोलावून तो हळू धानाजान म्हणाला—“मुला, मी पुष्कळ तऱ्हेचा चास सोसून हिमालयात जाऊन आलो. तेथे एका सिद्ध पुरुषाच्या कुपेने मला एक मंत्र मिळाला. त्या मंत्राचा उपयोग राज्यात पाऊस पाडण्या करीता होईल. राजाने राज्यात पाऊस पाडण्यास सुवर्णाभिषेक करण्याचे ठरविले आहे. तेव्हा ह्या मंत्राच्या प्रभावाने शीन गोष्टी साध्य करून घेता येतील—एक म्हणजे राज्यात सर्वत्र पाऊस पडून दुष्काळ नाहीबा होईल व दुसरे

म्हणजे घनघंपती वाढल्यामुळे राज्यात आपला मान सन्मान वाढेल.”

आपल्या श्रद्धेलाचे बोलणे ऐकून मजकूर ज्ञानशाला पारावार राहिला नाही. त्याने अत्यंत आनंदाने विचारले— “काय आपण खरोखरच मंत्राच्या प्रभावाने पाऊस पाडू शकता? जनता पाण्याच्या अभावाने अत्यंत हाल भोगते आहे. तेव्हा आपण ताबडतोब मंत्राचा प्रभाव पाडून राज्यात पाऊस पडेल असे करा.”

राज्याच्या कल्याणाची गोष्ट तर आहेच परंतु प्रथम राजाला सांगितल्या शिवाय पाऊस पाडला तर राजा कसा विश्वास करेल की मीच माझ्या मंत्राच्या

आयुष्य आनंदात जात होते. तरी वृण त्याच्या अनात एक प्रकारचा असतो होता. कोणताही राजसभेतील अधिकारी, कवी, किंवा पंडित यांचे वैभव पाहिले की, त्याच्या मनात एक प्रकारची असूया निर्माण होत असे. कोणत्या तरी प्रकाराने राजाच्या दरबारात नोकरी करून आयुष्य ऐश्वर्यामात घालवावे अशा विचारात मग्न असे.

विजयशर्माचा मुलगा वयात आल्यावर भिक्षुकीच्या कामात बडिलांना मदत करू लागला. विजयशर्माच्या डोक्यात एक नविन युक्ति जाली. जर हिमालयात जाऊन तेथील ऋषीमुनींच्या सांगितल्या राहिले व सिद्धी प्राप्त करून त्यांच्या द्वारे अपूर्व शक्ति मिळ-

प्रभावाने पाऊस पावला! तेव्हा त्यांनी केलेल्या सुवर्णशिंपेकाला मी वंदित होऊन बसेन. आपण प्रथम राजाका जाऊन सांगितले पाहिजे की; मी माझा संचाच्या सहाय्याने राज्यास पाऊस पाडू शकतो. तेव्हा ते आपल्यावर विश्वास ठेऊन आपल्याला सुवर्णदान देतील.” विजयशर्मा म्हणाला.

अवघे कधीही आपल्या वडिलांच्या विषय काहीही बोलत नव्हता. परंतु ह्यावेळेस त्याला राह्यावले नाही. त्याने जरा जोर करून वडिलांना सांगितले—“बावा, आपण आपल्या भिक्षुकीतून चंगाली कमाई करून आनंदात परदार चालवू शकतो. सुवर्णदानाचा आपल्याला काय फायदा?” आपल्या मुलाचे तसे बोलणे ऐकून

विजयशर्मा रगाने कास झाला व म्हणाला—

“तुला तर बगाचा अजिबात अनुभव नाही, माझे म्हणजे ऐक.” असे म्हणून मुलाला संपादक ह्याने स्वतःहून मिळालेला संच आपल्या मुलाला सांगितला व तुला तो काही येईल असे थळयला सांगून त्याने संतोषपूर्वक करायला सुरवात केली.

“मुला, प्रथम तू स्वतः कडून ईश्वराचे स्मरण कर. तंतर उत्तर दिशेला एका पायावर उभा रहा. हा मंत्र तीन वेळा म्हण म्हणजे पाऊस पडायला लागेल. तशाच तऱ्हेने पाऊस बंद करण्याकरीता तीन वेळा हा मंत्र पुन्हा म्हण म्हणजे पाऊस बंद होईल.” असे सांगून विजयशर्मा राजदरबारात जाण्यास निघाला.

विजयशर्माने राजास मंत्र पाठविला

मित्रत्या त्या ऐकून राजाला खूप आनंद

आला. याचा त्याला म्हणाला—“पंडितजी,

आण ताबडतोब पाऊस पडेल असे करा.

राजा जी पाठेल त्याला सुवर्णदान

करणार आहे, विश्वास ठेवा मी आपल्या

वचनाचे पालन करीन.”

त्यानंतर विजयशर्मा वैशाली नगराच्या

उत्तरेकडे असलेल्या तळाचा काढ्या शिवाच्या

देवळात गेला. तेथे त्याने थांबोळ केली.

तंतर काठावर उभा राहून उत्तरेकडे तोंड

करून मंत्राचे तीन वेळा पठण केले. त्याच-

क्षणी वैशाली नगरावर काळोख दाटून आला

वगण गडबडू लागले, आणि घुवाधार पाऊस

कोसळू लागला. ते पाहून विजयशर्मा शिवाच्या

देवळात गेले. राजा आनंदातून माझू लागली

राजा आपल्या सर्व लज्जाजम्यासह

पावसात भिजत शिवमंदिरात आला व

विजयशर्माला म्हणाला—“महारामन, आपल्या

अनुग्रहामुळे देशात पाऊस पडला. राज्याचे

रक्षण झाले, पाऊस थांबवण्या करीता

जोपर्यंत मी सांगत नाही तोपर्यंत असाच

पाऊस पडत राहू दे. असे म्हणून, एका

तोवचा शळीत शिंप्यांनी भरलेल्या

सुवर्ण मुद्रा आणि धनसंच राज्याने आणून

विजयशर्माच्या हातात दिले. आणि तो

परत गेला.

मंदिराच्या बाहेर भिषग काळोख

व मुसळधार पाऊस पडत होता.

देवळात विजयशर्मा एकटाच राजाकडून

पिळालेले घन मारदाने निरक्षित होता त्याचे डोळ ते नवरत्न पाहून समकत होते तेवढ्यात चार चोर देवळात घुसले आणि स्वामी राक्षसांवर सुत्राचे वार केले तो मेलला पाहून सर्व घनसंपत्ती गोळा करून ते देवळातून पसार झाले

त्या दिवशी संध्याकाळपर्यंत पाऊस पडतच राहिला. शेवटी राजाने पाऊस थांबवावा असे ठरविले. तो निरोप पोहचविण्याकरीता मंत्र्याला शिवाच्या मंदिरात पाठविले. परंतु देवळात पोहोचताच मंत्र्याला विजयशर्मा मेललेला जवळचेत दिसला.

मंत्र्याने येऊन राजाला विजयशर्मा मेल्याची बातमी सांगितली राजा ते ऐकून

अत्यंत दुःखी झाला त्याने विचार करून मंत्र्याला विजयशर्मांच्या बरी पाठविले व एखाद्यावेळेस विजयशर्मांचा मुलगा पाऊस पावल्याच्या उपभोगास येईल

विजयशर्मा आपल्या बडिलांना मंत्र्याच्याकडे ऐकून जवळ दुःखी झाला. त्याची आई व बहीण छाती पिटून रडू लागली मंत्र्याने त्यांचे सांत्वन करून त्यांना समजावले व म्हणाला-“ तुम्ही शीत व्हा पावसाच्या अभावाने मरुभूमी बनणाऱ्या नेशाली राज्याला विजयशर्माने आपल्या मयबळाने वाचविले विजयशर्मांच्या मरण्याने तुमच्याच कुटुंबाला नाही हर राख्यातील प्रत्येकांना दुःख झालं आहे परंतु यापुढे असा प्रश्न आहे की, ह्या जलप्रलय ला थांबवून पुन्हा राज्याचे रक्षण करणे ते फक्त विजयशर्मांच्या एकुलत्या एका मुलाच्याच हातात आहे.”

विजयशर्माने आपल्या दुःखाला जावर घातला आपल्या घरात उत्तर दिशेकडे तोंड करून एका प्रायावर उभा राहून त्यात बडिलांची शिफवळला मंत्र म्हटला. ही म्हणताच ताराबतोर पाऊस पडावयाचा थांबला.

मंत्र्याने त्याला अभिवादन केले व म्हणाला-“ उभा राजदरबारात तुमच्या बडिलांपेक्षाही जास्त मोठा सरकार राजा करणार आहे. तेव्हा सकाळच्या प्रहरीच

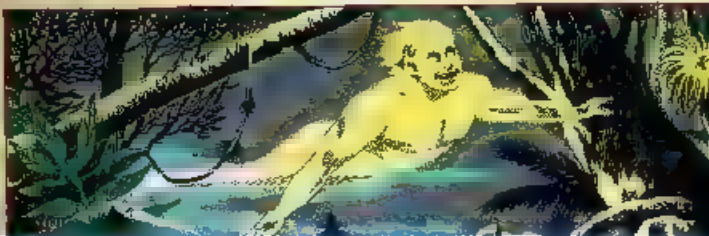
ही हत्तीची अवारी घेऊन तुम्हांला घेऊन जायत येईन

दुसऱ्या दिवशी पहाट घंभी बापल्या सावी- तह हत्तीची अवारी घेऊन विजयशर्मांच्या बडिलां घराच्या घरास पोहोचले परंतु त्याला आपल्या बाळाले व दुःख झाले येथवर गोष्ट सांगून वेताळ म्हणाला-

“राजा, विजयशर्मा मानसमानाचा त्यास करून घरादार सोडून निघून गेला खरे तर त्याच्या बडिलांनी पोठपा कळान मिळविल्या सर्व मयबळी त्याला प्राप्त झाल्या होत्या व राजाकडून मिळणारी अमाप घनसंपत्ती मुळा त्याला मिळणार होती ते सर्व घेऊन त्याला आपल्या घरात चालवत आले असे ना ? कोणी चोर आपल्याकडे मुळा घनसंपत्ती पाहून आपली हत्या करेल ह्याने घाबरेन घर सोडून गेला होता ना ? ह्या शकाने समाधान कारक उत्तर माहीत असूनही वू दिने नाहीस तर तुम्हा डॉक्याची शप्परा शकले होऊन तुझ्याच प्रायावर जाळू लागतील,

त्याचे उत्तर देत विजयशर्मा म्हणाला-“ विजयशर्मा आपल्या बडिलांप्रमाणे मरल्या- कांही नव्हता. योवक्यात संतुष्ट होणारा होता. त्याने त्याच्या बडिलांच्या घरावर जे बापण केले त्यावरून असे समजून येते विजयशर्मा घनसंपत्तीचा कोयी नव्हता तेव्हा त्याला त्याच्या बडिलांकडून मिळालेल्या घनसंपत्तीचा उपयोग जवळच्या कल्याणाकरीता करण्यासारखा होता परंतु घराची स्थिती अग्रा सुधारलेली होती त्याला घनसंपत्तीचा उपयोग करता आला असता चोर डाकूची भीती त्या पाठीमाग त्याला वाच देऊ शकत होती ह्या सर्व कारणांमुळे राजाकडून मिळणारा सन्मान, घन वाला दावळून तो आपल्या घरातील माणसासह कोपल्यातरी अज्ञात जागी निघून गेला

अशा तऱ्हेन राजाचे मन भंग होताच वेताळ प्रतासद्व अदृश्य झाला आणि पुन्हा झाडाळा जाऊन लोंबकळू लागला (कल्पित)

वैद्याची हुयारी

वैद्य वृव एक दिवस मुलीचे लग्न ठरवण्याकरिता भ्रमराच्या गाथे बोलत होता तेव्हा त्याला आपल्याच गाथेतील एका माणसाची संकट पडली त्याने सांगितले आपले जमिनदार शायसिंह एकापकी नावाने आजारी आहेत हे समजताच शंकराचादनि बोली न करता एका कोठ्याची गाडी घेऊन तो त्या एकापकीला एक कपडा देऊन घरात पर्यंत होऊनकरून सांगितले की मायाजी नेऊन पोहोचला. पहातो हे नवीन पुर आला होता. त्यामुळे नाचारी कासत पैसे मिळण्याच्या आशेने हो नाहीं करू लागला त्याचर वैद्यवृवानी गावाच्याला वर्षी रुपया जास्त देण्याचे रुबूल केले व तो नवीपार आपल्या गांवी जाऊन पोहोचला.

थरी पोहोचताच आपली औषधाची पेटी घेऊन तो जमिनदाराच्या घरी पोहोचला. शायसिंह पल्यावर तळमळत पडला होता. वैद्यवृवानी शायसिंहाच्या सोळात काही औषधे घालली आणि पदत घडी गेला.

गानातील गाणं वैद्यवृवानी प्रशंसा करू लागले. व म्हणाले- "वैद्यवृव हा तुमच्या काळात योग्याची काळजी घेणारे व त्याच्या साखे व कामाचा दखलपार देत मोठ्याने मोजण्या इतके सुद्धा पहायला मिळत नाहीत "

वैद्यवृवा थारावेळे ऐकत राहिले व एकदम म्हणाले- "शेस, आणि आदर ह्या गोष्टीतर सोडाच. परंतु खरी गोष्ट अशी आहे की मी बरे वाईत न जाता औषध दिले नसते, तर शायसिंह औषधा शिवायच बरे झाले असते. त्यापूर्वी दोन वेळा असेच झाले होते " जगात घरी ही त्याने जोपर्यंत देऊन गाथी आले. म्हणजे औषध व जाणवण्याची करीना द्यावेला खरं त्याच्याकडून वसुल करण्याकरीता मला काहीच काम होणार नाही

देवांचे परीक्षा

विद्यानगरात दासबोध नावाचा एक म्हणण्यामध्ये काहीतरी चक आहे असे मोठा भक्त रहात होता. तो बाटू लागले. त्याने उभे राहून भवताला बोजार पाजारच्या बाबतून हिडून भक्तिचे उपदेश करी आणि देवाच्या महिमेचे गुणगान करी, एका दिवशी त्याने आपल्या जवळच्या लक्ष्मीनगरातील लोकांना तसा उपदेश ऐकवला.

ईश्वर प्राणीमात्रांची पृथ्वी करतो. तो त्यांच्याकरीता खाण्यापिण्याची आदी पाहूनच सोय करून ठेवतो. घातेच्या गर्भात भुल असताना दुष्टांची सोय सुद्धा करून ठेवतो. त्याचप्रमाणे भुगोस्वरूपा प्राण्यांची खाण्याची सोय सुद्धा करून ठेवतो, सर्वांचे पालन पोषण करतो.

सर्व लोक सन्मयतेव व अभिरुचीने त्याचे उपदेश ऐकत होते आणि थंडा व भक्तिमायाचे ज्ञानदित होत होते परंतु श्रोतांमध्ये असलेल्या मुकुराला त्या

म्हणण्यामध्ये काहीतरी चक आहे असे वाटू लागले. त्याने उभे राहून भवताला विचारले- "जर कोणी न खाण्याचा हट्ट धरून बसला तर त्याला ईश्वर कसा सायला घालू शकेल ? "

"मुळा, ती काही तितकीशी कठीण गोष्ट नाही तो मनात आशेल त्याला खायला पाहू शकेल, कोणी फास प्रयत्न केले तरी देवांचाच जय होतो "

अश्वत दासबोधाने सांगितले मुकुंदा क्षण हट्टी स्वभावाचा होता तो ती गोष्ट स्वतः करून पहायला निघाला त्या दिवसापासून खाण्यापिणे सोडले, व भवताल्या मनात विचार केला- "आता पाहू मला कोण सायला घालला शकले "

जेव्हा तो घरी आला, तेव्हा दायकी ताट वाढून त्याचीच वाट पहात बसली होती तिने त्याला जेवावयास बोलावले

नाही. तेव्हा त्याने घरातून बाहेर पडून गावाच्या वेडीपासच्या घोंठ्या झाडाच्या पारान्वर जाऊन नसण्याचे ठरविले. शत्रुघर्षी त्या गावातील मुंडा बाईस भूत झगले होते त्यामुळे त्याच्या घरच्या माणसांनी एक मोंबोकाला बोलावून तिचे भूत काढण्यास सांगितले. त्याने येऊन एका हुंघ्यात पवबास मिठाई घालून गावाच्या वेडीपासच्या झाडाच्या पारान्वर नेऊन ठेवण्यास सांगितले त्या लोकांनी तसे केले. भूत त्याने पडून जाईल.

मुकुंदा त्याच झाडाखाली बसला होता. त्याला त्या पवबाचा घबघमाट आल्यानं झाण्याचा मोह झाला. परंतु त्याने देवाची परीक्षा घ्याव्याकरीता आपल्या जिभला आवर घातला.

अचिरांत उठली त्याने आपल्या भुकेवर संयम दाखला. पहाटच्या सुमारास काही चोर चोरी करून आपापले हिस्से वाटण्याकरीतर त्या झाडाच्या शारावर आले तेथे पवबाच्या घबघमाट सुटलेला पाहून त्यांच्या सोंडाळा पायी सुटले. रात्री हे इथे कुशी बांधून ठेवले. म्हणून त्या चोरांना संशय झाला. परंतु भुकेमुळे त्यांनी इकडेतिकडे पाहिले नाही. पवबाच्या फुड्या उडविण्याकरीता त्यावर तुटून पडले.

सावध करण्याकरीता सांगितले धाई करून तुम्ही आपल्याच्या मागे काय नका. आपल्याला एकडण्या करीतर तर हे न जाणून ठेवले तसेच कदाचन, ह्यात विष असण्याची सुद्धा मला शंका येते वाह. त्यामुळे पत्ता धरून इतर चोरांनी झाडाच्या बाजूबाजूला कोणी आहे का? म्हणून क्षोभण्याची संकल्प मुक केली आणि अचानक झाडाच्या एका कोपऱ्यात बसलेल्या मुकुंदाला सर्वांनी पाहिले. त्यांची शंका खरी ठरली. त्यांनी सर्वांनी मुकुंदाला दरडावत विचारले-“काय तर, तुंच ह्या अघात विष काढवून इथं ठेवलेस ना? तर आम्ही ते खाऊन मरून जाऊ. आणि आमच्या सर्व संपत्तीचा तू मालक बनशील. हुष्ट कुठचा! आता हे सर्व क्षत्र तुंच प्रथम खाऊ पाहिवस.

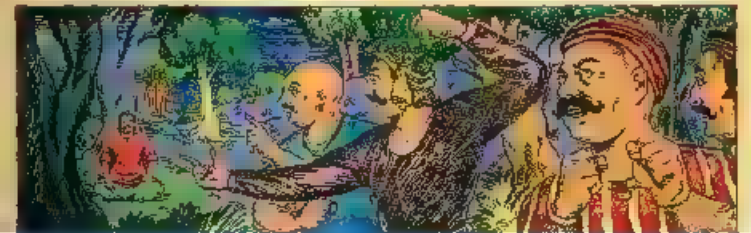
परंतु मुकुंदाने भावभेपणाने त्यांना उत्तर देत म्हटले-“मला ह्या पवबालाविषयी काही एक माहीत नाही. मी कुठल्यातरी

वंगळचाच कारणाकरीता येथे बसलेलो आहे. मी अपासाचे शत घतक आहे त्यामुळे मी काहीही खाऊ शकत नाही.

ते ऐकून वर चोरांच्या मनांतील शंका माणसीतच खरी ठरली. त्यामुळे चोरांनी त्याला रूप मार दिला. तरी मुकुंदा लाण्यास तयार झाला नाही. तेव्हा चोरांनी त्याला जंवरवल्ली हातपाय बांधून त्याच्या सोंडास मग कोवण्यास घुरनात केली. जंवर मुकुंदाला ते मिळणेनास पडले.

पवबास खाल्यानंतर सुद्धा जंव्या मुकुंदा मेली नाही. तेव्हा चोरांनी इतर सर्व राहिलेले वन खाऊन टाकले व चोरीचा माल वाटून ते आपापल्या रस्त्याने परत निघून गेले.

संवदी देवांचाच जय झाला. मी न आपल्याचा पण केला, परंतु त्याचे फलन करण मला समज नाही. बसत दासवीव खरीबरच उपदेश करत” असे म्हणत मुकुंदा बंधारातून पाय बांधत आपल्या घरी धरून पोहोचला.

“मला मुक नाही मी आज जेवणार नाही.” मुकुंदा धोव्या काप्याने म्हणाला. बायकोने त्याला थोड समजावण्याच्या सुरत म्हटले-“आपल्या आवडीची कारत्याची भाजी केेली आहे थोरी उरी खाऊन पहा!”

“मी मांगीसले ना? मला मुक नाही तरी परत परत कशाचा विचारतेस. मुकुंदाचे पत्नीला लटावलं.

त्याची भुलपण जेवावयास बसली होती. ती सुद्धा सर्वजण बडिलांच्या हाथी येऊन खाण्या करीता हुट्ट चरून बसली.

मुकुंदाने विचार केला की, आपल्या प्रयत्नाला धरात पडून काही अंश येणार

दिनपूजा

फार पूर्वीची गोष्ट आहे. कोकळ देशात बिबिसार राजाचे राज्य होते. तेव्हा ब्रह्मरत्नाने जंतवनात भगवान बुद्धाच्या रूपाने जन्म घेतला.

एका रात्री राजा झोपी गेला असता त्याला एक विचित्र स्वप्न पडले. त्या स्वप्नाचा अर्थ त्याला समजला नाही, तो रात्रभर लढपळढ राहीला. कारण त्याने असा तऱ्हेचे स्वप्न कधीच पाहिले नव्हते त्याला अशी ओती वाटू लागली की, स्वप्नाच्या अर्थाचा काही अर्थच नव्हे त्याने तजाडताच दरबारातील विद्वान पंडीत ब्राह्मणांना बोलावून घेतले व स्वप्नाचे काव रहस्य ते विचारले.

पंडीतांनी ते स्वप्न ऐकले व त्यांना अतिशय आनंद झाला. राजाकडून घेता येईल तितके धन मिळविण्याचा हाच एक उपाय आहे ह्याचा पुरेपुर फायदा

ध्यावयाचा असा विचार करून त्याने राजाला स्वप्नाचा अर्थ कशातूनही सांगवण्याचा ह्याचा विचार करीत ते राजाकडे घडून म्हणाले—“महाराज, हे स्वप्न असे भयंकर आहे की त्याचा अर्थ तामडतोक सांगता येणं कठिण ह्याच्यावर असलेल्या ग्रंथाचा अभ्यास करून आम्ही बरोबर अर्थ कोढून काढू व आपल्याला दोन, चार दिवसात सांगू देवदे” सवलत जादी

राजाने पंडीताना एक जाडनडयाची मुभा दिली. त्यानंतर वाटवड्याने ब्राह्मण राजाकडे घेऊन म्हणाले—“राजा, आपल्याला पडलेल्या स्वप्नाचा ग्रंथाच्या सहाय्याने आम्ही पुष्कळ अर्थवाच केला व संवदी असा निष्कर्ष काढला की, आपल्याला पडलेलं स्वप्न भयंकर असुभ व कोणत्याही संकटाचे कारण होऊ शकते, आपल्या

कुटुंबात व राज्यात काहीतरी गंभीर असे होणार आहे”

राजा ते ऐकून विताप्रस्त झाला व गुणाला— ह्या बुनर्थाला टाळण्याकरीता काहीतरी उपाय आहे का? तुम्ही पुन्हा विचार-विमर्श करून मला चांगला मार्ग सांगा!”

‘हो महाराज! धात्री त्यावर बुद्धा एक उपाय शोधून काढला आहे. आपल्या राज्यातील चौकत एक पक्ष करवा लागल व ब्राह्मणा सभांती नंतर काह्मण भोजन व ब्राह्मण मागतील ते दान त्यांना द्यावे लागेल. तसे केल्यात आपल्या कुटुंबावरची व राज्यावरची आपत्ती टळेल” पंडीतांनी राजाला सल्ला दिला

राजा बिबिसारने ब्राह्मणांनी सांगितल्या प्रमाणे करण्याचे ठरवून आपल्या खजिन्याताराला बस कुर्चे देण्यास सांगितले

महाराजा खूप बुद्धिमान व हुषार होती तिने ब्राह्मणांनी सांगितल्याप्रमाणे विश्वास केला नाही तिने ते सर्व समजताच राजाकडे जाऊन बिलती केली—“आपण चाईने आपल्या स्वप्नाचा अर्थ करून कोष्टताही निर्णय घ्या नव. झरे महावा हे ब्राह्मण विद्वान वाटत नाहीत. सर्वात अधिक बुद्धिमान असा ब्राह्मण भगवान बुद्ध जंतवनात राहिला आहे आज

त्याच्याकडे जाऊन त्याच्या सेवेत राहून आपल्या स्वप्नांचा अर्थ विचारावा व ते सांगतिल त्याप्रमाणे करावे”

राजाने राणीचे म्हणणे मानले. तो स्वतः काही नोकरीच्या बरोबर जंतवनात पोहचला व भगवान बुद्धाला त्याने आपल्या महालात येण्याविषयी विनविलं

भगवान बुद्ध राजमहालात बसाय राजाने सांगितले—“भगवान्! आपण सर्वज्ञानी आहात आपल्याला कोणतीच गोष्ट गुप्त नाही. मी काही विचित्र स्वप्न पाहिले त्या स्वप्नांमुळे मी खूप चिंतेत आहे कृपया मला त्या स्वप्नांचा अर्थ आपण सांगावा!”

Full Screen

127

32 175

अर्ध असा निपतो नी, भागल्या वंशा नवरच्या येणाऱ्या पिढीतील राजे पापी होतील. त्यावेळेस त्यांच्या राज्यात वेगारे पापसाथे जंग पाकळत व वाडताच धरा जातील. त्यामुळे जनता अस्तुष्ट राहील भगवान् बुढाने अर्ध सांगितला

“भगवान्! छोटभाष्या रोपाळाच नी मोहोर व फळे जालेली भाडिली ह्याचे काय रहस्य जणू शकेल.

हे स्वप्न मुझा त्या युगाळाच अनुसून आहे. रंधा घुवांग मूर्तीने वास्तविवाह होतील त्या वयात येण्याच्या आशय सक्ता होतील भगवान बुढाने रावाळा सांगितले.

राजाने आणखी एका स्वप्नाचा अर्थ विचारला-“भगवान्, छोटया वासराने दूध गाई पित कोहेत”

“येणाऱ्या काळात सर्व मोठी म्हातारी माणसे आपले पोट भरण्याकरीता लहानान-जर अवलंबून रहातील. भगवान बुढान स्पष्ट केले.

राजा हे ऐकून अत्यंत सदुष्ट झाला त्याने भगवान बुढाना सांगितले-“मा स्वप्नात पाहिले की शेतकरी छोट केतात बेलाना जू ला बांधण्याचे सोडून छोटया वासराना बांधताहेत.”

त्या काळात राजा आपल्या भांगल्या विस्वासाच नव्याना त्याच्या पदावरून

हाकडून त्यांच्या बागी अशिक्षित व अयोग्य अशा लोकांना आणून ठवणार आहे. ह्याच ह्या स्वप्नाचा अर्थ

त्यानंतर नी एक विचित्र घोडा पाहिला त्याच्या दोन्ही बाजूला तोंडे होती व दोन्ही तोंडांचे तो चारा खाय होता ह्या विचित्र स्वप्नाचा काय अर्थ होई शकतो.

ह्या स्वप्नाचा अर्थ मोठा मजेदार आहे भगान्या काळात न्यायाभिर न्याय बरोबर न करता दोन्ही पक्षाकडून पैसा उकळतील व त्यांना योग्य निवाडा न देता मित्रा करतील

“एक माणूस दोन्या वाटत घालला आहे. दोन्या वाटून झाल्यावर उरलेल्या दोन्या साली टाकून देत आहे त्या बाणसाधा जोळा चुकवून एक कोल्हा ती दोरी उचलून पळून जाऊन घाबेत बसला आहे” ह्याचे काय रहस्य.

“लोक जास्तच दारिद्र्य होऊ लागणार पुढेच छूप कष्ट करून पैसा मिळवतील व त्यांच्या बापकां तो सर्व खर्च करून टाकतील” त्याने अर्थ सांगितला

सनोषाने राजाने बघून काही स्वप्नांच्या विषयी विचारले-“मी राजमहालात जवळच एक मोठ्या घडा पाण्याने भरलेला पाहीला. त्याच्या भोवती बरेच रिकामे घडे होती. तेथे सर्व जातीप्रातीचे लोक पाणी पकून आळ होते व रया मोठ्या घड्यात

भोतत होते तो घडा भरून वाहून जात होता पणु जसळच्या रिकाम्या घड्यामध्ये कोणी पाणी भोतत नव्हता तर असे का ?

भगवान बुढाने ह्याचा अर्थ सांगितला-“अनिष्टकाळात अन्धाय व अर्धम वाढत जाईल लोक रज्याच्या भीतीने कमरावलेज पेशा राजाच्या सत्किनात बांधून भोतत जातील. व त्याच्या घरात काहीच पैसा भडका शिल्लक रहाणार नाही”

“आणखी एका स्वप्नात नी एका भांड्यात बर चिनवलेत पाहिल परंतु ते एकसारखे शिजवले पात नव्हते. भांड्याच्या एका बाजूला अन्न भरून जात होते व दुसऱ्या बाजूला बरोबर घिजत

“राजा, आपण आपल्याला पडलेल्या स्वप्नांचा वृतांत ऐकवा म्हणजे मी त्याचा अर्थ आपल्याला सांगेन बुढाना राजाच्या भोळेपणाचा पाहून हंसू जाले.

“सर्वति प्रथम मी चार म्हणी पाहिल्या. त्या एकमेकींशी भांडत व रंकत राजमहालात घुसल्या सुप लोक त्या म्हणींचे भांडण म्हायला तेथे एकत्रित झाले पण त्यानंतर म्हणी आपली भांडणे सोडून आपापल्या रस्त्याने निघून गेल्या. ह्याचा काय अर्थ भगवान !” राजाने आपले स्वप्न सांगितले.

ह्या स्वप्नाचा व आपल्या कुटुंबाचा काहीच संबंध नाही. परंतु ह्या स्वप्नाचा

टिपू सुलतान

म्हैसूर राज्याचा अधिकारी हैदर अली याने ब्रिटिश सरकारच्या सत्तेच्या समोर आपली मोठे शुकपत्नी मळी. त्यामुळे ईस्ट इंडिया कंपनीच्या बरोबर त्याने हातबंदी करून घेतली व हातबंदीत घाला.

टिपू सुलतानाच्यात व इंग्लंडच्या बरोबर विवाह संपादन राहिला. या गळून जबरजस्त कारणांनी हा टिपू सुलतानाच्या विच्छेद नेहमी सांभल करणाऱ्याची टिपू बरोबरला होते त्याने त्या बरोबर तिन वेळा आपले सैन्य त्याच्यावर पाठविले व तीन वेळांत त्यात नाशून गेला.

बुनाट फोडण्यात हुकूम्याने इ. सन् १७८२ मध्ये हैदर अलीचा मृत्यु झाला. शेंवटच्या घटने नंतर तो रज्ज्याच्या बरोबर नसा देत राहिला. हैदर अलीच्या मृत्यु नंतर त्याचा मुलगा टिपू सुलतान त्याने अधिकारीची मुल आपल्या हाती घेतली व इंग्लंडला तोंड दिले त्याचे शौर्य व वराकाम पाहून इंग्लंडची बरोबरची मळानी.

इंग्लंड सैन्याने श्रीरंगपट्टणम सोडून घेण्यास तयार झाली कळता केला इ. स. १७९२ मध्ये टिपू सुलतानाने सलीबा कारणांच्या विचाराने आपला बरोबर हिस्सा इंग्लंडला देण्यात आला. इंग्लंडच्या इंग्लंडने सहाय्य करून घेतली टिपू सुलतानाने आपले दोन मुल्य त्यांच्याकडे मळाय ठेवले पाहिले असो बरो केला.

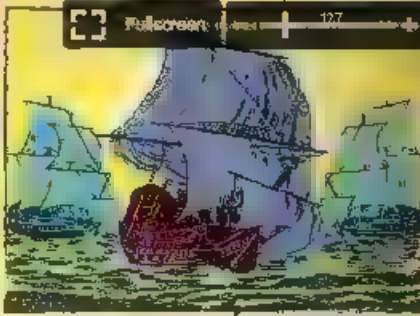

सोबत मुळीत इंग्लंडाचा पराभव झाला ब्रिटिश कंपनीचा अधिकारी किंगेडियर सैन्य हा टिपू सुलतानाकडे जाण्याची जाली. इ. स. १७९८ मध्ये इंग्लंड टिपू सुलताना बरोबर समेट कारणाळ तयार झाले.

टिपू सुलतानाचा त्याने ते मृत्युने अधिकार आपटले नाही त्याने हैदराबादच्या निवासाला आपले दूत पाठविले व त्यांना कळविले की त्याने आपली एक मुलगी बून कल्ल मळानी व आपले एकमेकांनी संवत् पक्कं कराने.

हिं त्याग्यकीच हेराबादच्या निजामाने मुजारी सल्लुमळ केले त्यावेळार टिपू मुजमतानाने हईबादच्या विरुद्ध लढाई करव्हाकरीता बरब, उर्मी, फाल्क व शकनागिस्तान जसा दलांत बाबलां वूड पाठवून त्यांच्याकडे मदतीची याचना केले. परंतु त्याका मदन करव्वास कोणीही पुढे आला नाही.

हत्तु सैन्याने एकजुटीने निम्ही दिवा. कोरगपट्टणमला वेढा दिला एकडे बावुने सैन्यच पस्तीस हुजारांहून जास्त होते त्यामुळे टिपूच्या सैन्याला निशंर व्हावे लागले

टीपूला सडजले की; काम्पबे सैन्या बौरीबडमळे शहि त्या बातमीने स्थाने जापने मुत्तहिद पठवून कलसिवा मन्हेनर मन्नाटिकच्या जवळ बदलीची याचना केवी परंतु तेथे काम्पबे सैन्य नव्हते. परंतु क्वाटिकला टिपू सैन्य वुप जापर होया म्हणून त्याने कायल्या काई सैन्याला बोलावून कायलात जेकर टिपूच्या सैन्याक बही हाण्यास सर्गितले

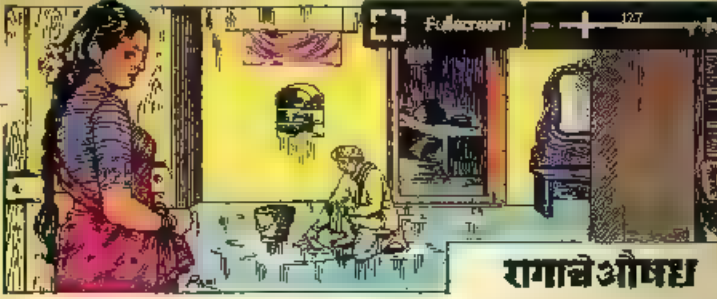
इंग्रजानी टिपूकडे मसा संदेश पाठविला की, तु त्याम्हाला जरण येऊन जाणसे राज्य दे म्हणजे तुला आम्ही योग्य ठेव्हे वपांची वेगसी देऊन तुझे रक्षण करे परंतु त्या म्हणण्याला टिपूने सामलून टाकले व होबट्या बटके पर्यंत तो लढा देत राहिला

ही गोष्ट भारताकडेला जेव्हा जेव्हा मन्हेनरला हावजली. त्यांना यादने की, टिपू सैन्याची मुद्रांची ठवारी करीत बाहेर. त्यामुळे इ. स. १७९८ पध्ये पुढांनी पोचला जाली बिडीबांना निजामांनी व महाराष्ट्रांनी हात दिला त्यामुळे त्यांचे सैन्य बायत कलवाली आले

हापल्या सैन्याकडेला कित्येकांना टिपूने इबाबाच्या सैन्याला जाऊन मिळताना पाहिले परंतु हिमतीचे सड सैन्याला तडा दिला त्याने आपल्या हिदु प्रमाणा कधीही पाठ डाखापली नाही जसा तहाने महा राणा क्वाप मुसलमानांचा कट्टा विरोधी होता वसाच टिपू मुत्तताम इंग्रजांचा होता अशा तहाने टिपू मुजमतान दहिदामात भमर क्षाला.

रागाचे औषध

अरुणा लग्नानंतर सासरी आली. तेव्हा सर्वजणांनी तिच्या नवऱ्याच्या बुद्धीमत्ता व योग्यते विषयी सांगितले. तसेच त्याला नटकन राग यत्नो ह्मी सांगितले त्यामुळे अरुणा नवऱ्याला कोणत्याही गोष्टी करीता राग येऊ नये, याची दखल घेत असे

एक आठवडा वाढताच पार पडला एक दिवस सदानंद अरुणाला म्हणाला— 'सर्वजण का! कोण जाणे मला रागीट स्वभावाचा आहेस असे म्हणतात मी कारण असल्या शिवाय रागावत नाही '

ह्या बोलण्याने अरुणाला धाडसे ह्यासे हाटल

एका आठवड्यानंतर सदानंद अरुणाला म्हणाला—'हे पद्मा! आपले घर तसे पहाता खूप मोठे आहे. त्यांची देखरेख करणे बरेच तुला एकटीला त्रासाचे होईल म्हणून मी तुम्हाला मदती करत एक मोलकरीण ठवून टाकतो. '

"अहो मोलकरीणाची काय पत्कर आहे. मी तर घरात दिवसभर एकटीच असते. घरातले सर्व काम मीच करीत जाईल " वस ह्या कारणांमुळे सदानंदला खूप राग आला तो बोलून म्हणाला—"तुम्ही म्हणजे जर असे असेल की घरातले सर्व कामकाज एकच माणूस करू शकेल तर आजपासून ते सर्व मीच करतो" असे म्हणत रावारागाने आडू माक लागला घर साफ करून तो ऑफिसला गेला.

"आता आपले घर कसे दिसते?" काही दिवसांनंतर सदानंदने अरुणाला विचारले. परंतु थाबकून जाऊन अरुणाने काहीच उत्तर दिले नाही सदानंदला तिच्या त्या वागण्याचा भयकर राग आला त्याने सतापाने विचारले—"चांगले नसायला काय झाले?"

ह्या बराचथा करीता मी भाडे देतो आहे ना? त्यामुळे अधिक काळ करून

हीच दिवस आणखीन निघून गेल. एक दिवस सदानंद आपल्या बरोबर एव साधुला घेऊन घरी आला. नवऱ्या जणांचा साधुला नवऱ्याच सिद्धी प्राप्त आहेत ह्यावर विश्वास होता सदानंद साधुला म्हणाला— 'तामु महाशय, सोली मत्स्यको समळपा बावतीस खूप फायली आहे. चौथक्या करता उगाचच माझ्यावर राग उखडून काढते तो स्वभाव तुम्ही बदला."

साधुने अरुणाकडे बोलामुत विचारले— "तुम्ही तुं आपल्या नवऱ्यावर खूप क्रम करतों ना?"

अरुणाने म्हणवनेच मान डोकावली 'बर, तुम्हाला आपल्या नवऱ्याच्या स्वभावात काही बदल प्हावत असे पारते कां? सधुने परत विचारले पुढां अरुणाने हाकाराची मान डोळ्यावली.

"तर सांग, कया तुम्हाला बदल प्हावा? साधुने आपून चेष्टाकरीता विचारले अरुणाने पानरत नवऱ्याकडे पाहोले

"तु थाबकून नकोस, आपल्या मनांगीसून सांग." साधुने सांगितले.

"ते खूप रागीट आहेत कोणत्याही छोट्या गोष्टीकरीता सारखे रागावत असतात. त्यांच्या तया स्वभावात आपण कृपा करून बदल करावा ' अरुणा म्हणाली

पेक्षा पण मिळविलाच राहिले." असे रागाने म्हणत तो पाठीमागं गेला झाडांना आली करून तो त्यांना पाणी वाळू लागला नवऱ्याबरोबर रागावण अरुणाला विचित्रच वाटू लागले. ही केव्हाही रागावला की, त्याचा त्रास स्वतःच्या करून घेत असे त्यामुळे पुढच्याचे नुकसान मधी करीत नये सदानंदच्या असल्या वागण्याने अरुणा विवर्सेदिवस बुली होऊ लागली एके दिवशी तिने आपल्या खेजारणीला हीं सर्व गोष्ट सांगितली सर्व गोष्ट ऐकून खेजारीण तिला म्हणाली—"बरे! मासा नवरा जर असा असता तर मला किती आनंद झाला असता

“तुम्हा नवऱ्याचा राग एका अटीवर
भी होऊ शकेल, तु एक महिना एकदाच
भोजन करावयाचे” साद म्हणाला.

अरुणाने जेणे साधूचे म्हणजे मान्य
केले. साधूने तिला आत पाठवून दिले व
नंतर साधू सदानंदला म्हणाला- “तुम्ही
बायको तुम्हावर मनापासून प्रेम करते
झाला अर्थ मला की; तुम्हा रागावण्याने
मी दुःखी आहे.”

“स्वामी! हा सगळा देखावा आहे.”
असे सांगून सदानंदने आपल्याला राग
आला की; आपण काय काय करतो. हे
प्रांगितले साधूनीं त्याचे म्हणजे शांतपणे

एकून घेतले व बदलून करीत म्हणाला-
“तुम्हा रागांनी तुमचे जास्त नुकसान
होते. परंतु त्याचा उपयोग बायकोला
होत नाही. वेळीं तुलाच समजायला पाहिजे
की, ती किती प्रांगल्य स्वभावची आहे.
जशी बायको मिळणे मोठे भाग्याचे आहे.”

सदानंदला साधूच्या शोकापासून काहीचरी
उपय आहे असे वाटले. परंतु बायकोच्यामुळे
आपल्याला साधूचा उपदेश ऐकून त्याचा
सायला. हा कारणांकरिता त्याला
बायकोचा रूप राग आला.

साधू घरासुन बाहेर पडण्यावर त्याने
आपल्या बायकोवर राग काढला व
रागाच्या आवेशात त्याने विहिरीतून

पानीं अंधून वर स्वच्छ घुबून काढजे
अरुणाला काय करावे समजना तो
घरासुन बाहेर पडतो आणि संध्याकाळ
उत्तरल्यावर घरी परत आला सदानंदने
नादानीने विचारले- “तू कोठे गेलो
होतोस?”

“शेजारच्या घरी काम करावया गेले
होते” अरुणा म्हणाली.

“तुम्हा नवऱ्याचा काय दुईशा खाली
का? की तुला शेजार घराची कामे
करावया लागलीसत” सदानंद इतक्या
म्हणाला.

‘दुईशा नाही पण राग आला होता
तुम्ही उगाच माझ्यावर विद्वत् होता.

त्यामुळे मला मुळा रूप राग आला माझ्या
मनांत मुळा घर काम करण्याची इच्छा
आहे. पण तुम्ही मला काम करू देत
नाहीत. त्यामुळे मी शेजारच्या घरी जाऊन
काम करून आले.” अरुणाने सांगितले.

राजाच्याच्या घरी काम करून माझी
बेसबू नाही का होणार?

आपली अबू जाणार नाही नक्की
कारण एका साधूने मला माझ पती
अस्वस्थ असल्याने मी जर दुसऱ्याच्या
घरी काम केले तर त्याचा स्वास्थ लायल
असे सांगितले-अरुणा म्हणाली

“काहीही बसो परंतु तू दुसऱ्याच्या
घरी काम केलेलं मला आवडणार नाही.”
सदानंद जोर देत म्हणाला

“जो पर्यंत तुम्ही घराची कामे करीत
राहाल तोपर्यंत मी दुसऱ्याची कामे
करणार.” अरुणाने स्पष्ट सांगितले

“मी माझ्याच घरातील कामे करतो
त्यात तुझे काय नुकसान होते?” सदानंदने
विचारले.

“तर मी शेजार घराची कामे केली तर
तुमचे काय नुकसान होते?” अरुणाने
विचारले

बायको बरोबर वादविवाद घातल्यामुळे
सदानंदच्या लक्षात आले की बायकोवरच्या
अतीशय प्रेमांमुळे व तिला जास्त मेहनत
कष्ट पडू नयेत म्हणून आपण काळजी
घेतो तसेच बायका आपल्यावरच्या
प्रेमांमुळे आपण करीत असलेले कष्ट सहन
करू शकत नाही

“अरुणा मला मना कर, मी परत
तुम्हावर रागावणार नाही” सदानंद
म्हणाला नंतर त्याने तिला उपास करण्याचे
सोपून देण्यास सांगितले. परंतु तसे साधूच
सांगितल्यामुळेच माझ्या फळाला यश आले
असे समजून एक महिना उपवास करणाऱ्या
ठगविले व एक महिना उपवास केला. तिच्या
बरोबर सदानंदने एक महिना उपवास केला
त्यांनी एकमेकांवर विनाकारण रागावण्याचे
सोपून बिक व एक दुःखाला मशत करीत
आपले आधुन्य आनंदान घालून लावले

नाटकांच्या मोहाचे फल

आनंद उद्‌घाटनपणापासूनच शिक्षणाकडे दुर्लक्ष करून नाटकांच्या फळात पडून गांधील भटकडे भ्रम. खेवडी कंटाळून त्याने गाव सोडून व लगेच धाड्यात पडून आला तेथे एका नाटकाच्या कंपनीत प्रवेश करून साधनेच काम मिळविले. त्यांचे नाटक आठवड्यात प्रदर्शित होणार होते त्या नाटकात आनंदाचे काम म्हणजे— एक मुलगा आईशी भांडण करून घर सोडून निवून जातो. तेव्हा मामा त्याच्या ओवाथं बाहेर वळून त्याला ओढून काढतो. व म्हणतो 'हे पहा भुला तुझ्या आईने तुझ्या आठवणीने अंभरण धरले आहे दिवस रात्र तुझ्याच नावाचा जेप करते आहे खरी चल' पण मुलगा आपल्या आईकडे जाण्यास साफ नकार देतो. शेवटी आजाराने तब त्याची आई त्याला भेटायला त्याच्याकडे येते. आईने प्रेम व माया असून

तो आपल्या घरी परत यायला तयार होतो. नाटकात आनंदच्या मामाचे काम रचत हा नाटकाचा मातक सिताराम करणार होता आनंदला असूनही नाटकाची वाक्ये तेवढी पाठ आलली नव्हती. त्यामुळे रोज संध्याकाळी त्याची व सितारामची तालीम चालू असे. एके दिवशी सिताराम संध्याकाळी लूप उभिरा पोहोचला व म्हणाला— आनंद मुला लूप बकरीचे काम बोल आहे मला उद्या पासून गण्यास जमणार नाही दोघांचेही संभाषण म्हणून तालीम करे.

“हो क् आहे” असे आनंद म्हणाला व ने आत गेले त्या घराला पाठीमागे लागून जमिनदाराच्या घराची जेप बघलेली मिळ होती. ती काही ठिकाणी उजळ्याली व त्याला मोठमोठ्या भेगा पडलेल्या होत्या आनंदन नाटकाचे संभाषण वाठयाने

काशाला विधून गला. आनंदन बागीळ दारी जाऊन विहिरीवर हात तोड घुलून व वात वळ सांगला

तेव्हाघात भितीच्या पलीकडून त्याला टाळ्या वाजविण्याचा आवाज ऐकू आला त्याला आवक्ये वाटले. त्याने वळून त्या भितीच्या फोटोतून पलीकडे पाहिले.

ह्यावेळेस त्याला कोणाचे तरी बळ ऐकू आले—“तू ह्या अधारात मी कोणी भूत किंवा पिराचव्य आहे असे समजला असतील. परंतु मी तसा कोणी नाही माझ्या अंगरी जवळ ये.”

तो आवाज ऐकून आनंद चिटाईने पुढे सरकला व त्या आवाजाच्या दिशेने भितीच्या फटीपाशी आला त्याच्या पलीकडे त्याला एक सफत दाढी असलेला म्हलारा सापूस दिसला

त्याम्हालायाने बरा दटावूनच विचारले “हे बघ, तुझी आई मरणाळा ठेपली आहे; तुला मामा तुला घरी व्यायला एवढ्या विनवण्या करित आहे तरी तू घरी न जाण्याकरीता एका हट्ट का करता आहेस?”

आनंदला समजले की, म्हलारा नाटकातील संवादना खरे समजून बसला आहे त्याने विट्टन म्हटले—“कोणीही येऊन भाक्षी घन बरणी करू दे मी माझ्या घरी परत जाणार नाही

म्हणावयास सुरवात केली सिताराम— “घरातून तू निवून जाण्यामुळे तुझ्या आईची तब्येत अवघीच बिघडली चला मी तुला घरी येऊन पोहोचवतो”

“मामा, त्या घरात पुन्हा म्हणून पाप ठेवणार नाही” असे म्हणत आनंदने रागाचा अभिनय केला

हे तू काय म्हणतो आहेस मुला? तू न दिसण्यामुळे तुझी आई किती वाढली आहे याची काही तुला कल्पना आहे का? आणि तू येणार नसलास तर तुझ्या आईचा तर अंतव समज-सितारामन म्हटले.

जेव्हा तेथे दोघांनी सोडावेळ आपापले संवाद म्हटले नंतर सिताराम आपल्या

म्हणारा बोन-तोन हाण थण राहोला व म्हणाला—“तुला रागावू नकोस. हे घर माझं आहे मी पण बुद्ध्याच सारखा लहानपणी रागाच्या भरात घर सोडून निघून गेलो होतो माझी मरई माझ्याच नावाचा जप करीत हा लोक सोडून गेली मी काही दिवसानंतर घरी गेलो परंतु त्याचा काय उपयोग”

नंतर आनंदला सभजळ की तो बूढ माणूस दुसरा विसर कोणी नसून एक मनवान जमिनदार आहे तेव्हा त्याच्या मनात एक युक्ति झाली आनंदने अत्यंत चिंताग्रस्त चेहरा करून जमिनदाराला सांगितले—“मी एका गरीब कुटुंबातला मुलगा आहे. त्यामुळे काही पैसा कमवता त्या आशेने मी घर सोडून ह्या खह्रात आलो. माझ घर इथून खूप लांब आहे, आणि घरी जायचे म्हणजे पैसांची खूप जरूर पडेल. ते मी आता कोठून वाणू?”

हे उतर ऐकून जमिनदार मोठ-मोठ्याने हसू लागला आणि म्हणाला—“तुला घरी जाण्याकरीता बरेच पैसे देतो थोडा थोडा. मी तर एकटाच आहे आणि माझ्याकडे खूप घन-संपत्ती आहे. असे म्हणत तो बाहेर मध्ये निघून गेला.

अर्धा ताळ झाला आनंद त्या अंधारात भितीजळत उभा होता. त्याच्या मनात

एक शक्ती झाली. तो बूढ गृहस्थ करंज जमिनदार आहे का कोणी भूत-पिशाच? तो भीतीने जमिनदाराच्या वाटेकडे डोळे लावून उभा राहिला. तेवढ्यात जमिनदार त्या मोठ्या भिती बचळ आला

त्याने त्या भितीच्या मगवाडातून एक पुरचुंडी स्वाच्या हातात दिखी आणि म्हणाला—“तु हो पुरचुंडी घे, आणि पहाट होताच आपल्या घरी निघून जा”

आनंद ती पुरचुंडी घेऊन असल्या आत आला त्याने दिव्याच्या प्रकाशात ती उकडली त्यातील दहा सोप्यांच्या ताप्यांत त्याचे खोळ घेवून गेले. त्याने परत ते सर्व बांधलेच आपल्या घेरीत उकडता ठेवून बिते.

“मागा, मी एकदा सांगितलं आहे तों की, मी एकदा ठरवले की माझ बोलण बदलणार नाही. तुम्ही येथून जा पाहू आनंदने दुर्दैवस्थान म्हणले

“मी तुम्हा आईला जाऊन सांगतो की तुम्ही तबबेत ठिक नाही दोन, तीन दिवसात तुला घेऊन येतो तोपर्यंत तु तुम्हा विचार बदलून ठेव व माझ्याबरोबर वरी चले— विताराम वसे म्हणून घरी परत गेला

आनंदने जाणले की, हे संभाषण जमिन-दाराचे एकलं असावे असे समजून त्याने भितीच्या भयदाडातून पलीकडे पाहिले तेथे जमिनदार उभाच होता. त्याने दरडावून विचारले—“मी तुला पैसा दिला तु घरी जायची थोड सांगितलीस मग मला का नाहीस?

आनंद झजिल झाला व म्हणाला “काल मी आपल्याला सांगायला विसरून गेलो की, मी इथे कितीच लांकाच्याकडून कर्ज काढले आहे. ते परत केल्याशिवाय द्यायला येतोचर दिवसात नाही”

“हो, हो तुम्ही म्हणणे बरोबर आहे तु मला काळज तुझ्यावर कर्ज आहे ही गोष्ट मी सांगितली नाहीस? थोड थोड” असे म्हणत तो बूढ जमिनदार आस गेला आणि आणखी एक पैसांची येवी घेऊन बाहेर आला

दुसऱ्या दिवशी सांजरापाचाचकडून त्यात माहित करून घेतले की जमिनदारखूप उधार देवभावाचो आहे संकटात पडले-त्याच्या मदतीला ती नेहमी घाबून जातो

आनंदच्या मनात पैसांची झलम निघांग झाली त्याच्या मनात जमिनदाराकडून आणखी पैसा खुबाडायची दुर्बिद्धि झाली त्या दिवशी संध्याकाळी अंधार पडू लागला. तेव्हा विताराम परत आला दोन पाठातराकरीन पाठीमागच्या खोळीत गेल

विताराम आपले पचाद म्हणू लागला—“तुजी आई तुझ्या वाड्याकडे डोळ लावून हाकल्या घटका मोजत आहे अजूनही उभिर करू नकोस लागच घरी चले

आनंदन मोठ्या शक्ताने भितीच्या फटीतून पाहिले आणि हात पुढे केला. अभिनंदाराने त्याच्या हातात पैशांची थैली ठेवली व म्हणाला—“आता तू शिर करू नकास सकाळी ठळक्या बरोबर आपल्या गांवी निघून या. तुझ्या आईकडे तू केल्या चुकीची माफी माग.”

आनंदने पैशांची थैली घेतली व घरात येऊन परत दिव्याच्या प्रकाशात उघडून पाहिली. ह्यालपेस सोन्याची थेंस नाही होती त्याने ही सुद्धा आपल्या पेटीत तळावी ठरवून दिली.

अशा तऱ्हेने त्याला अभिनंदाराकडून तीस सोन्याची नाणी मिळाली. अजून मिळविण्याच्या आशने तो दिवसभर काही ना काही तरी युक्त्या शोधू लागला.

त्या दिवशी संध्याकाळी सिताराम त्याच्या घरी पोहचला व म्हणाला आनंद, नाटकाचा शेवटचा भाग थोडा बदललेला आहे. आईच्या मरणाची मुलाच्या मनात तिच्या विषयी प्रेम व त्याला पश्चाताप होत आहे त्याचा संवाद असा “अरेरे! सर्व संपले मला आईचे ऋण फेडले मी तुझ्या आईला सांगितले तुझी तक्रार ठिक नाही. तेव्हा तशाच अर्थस्थित तुझ्या आईने भाड्याची गाडी ठरवली व ती तुला पहण्याकरीता निघाली पण काय उपयोग

गाडी गावाच्या बाहेर आली नाही तोच तिची प्राणज्योती मालवली.”

आनंदन अनिच्छेने आपली मान डोलावली. तेवढ्यात शब्दांकन भितोच्या भगदाडातून मोठ्याने बूड. अभिनंदाराचा लाबाज आला—“अरे, दुष्टां पहिल्यापासूनच माझ्या मनात ही अका आली की अक्षेन होईल थोडं मांयतांच तिथे

ते एकूण सिताराम धाबकून म्हणाला—“ह्या वधारात हे कोण ओरडते आहे? कोणी भूत पिशाच तर नाही.”

आनंदच्या तोंडून आवाज फुटला नाही. तो उभा बरबरा कांपू लागला व आत पळून आला तेथे त्याला तो बूड जमिन.

दार व हातात काठी घेतल्या त्याचा नांकर दिसला.

अभिनंदाराने आनंदकडे रागाने पहात विचारले—“मी तुला घरी परत जाण्याकरीता सोन्याची तीस नाणी दिली. तरी पण तू घरी गेला नाहीस परंतु आपल्या आईच्या मरणाचा कारण झालास तुझ्या सारख्या दुष्टांची सावली पडणे शुद्धा पाप आहे.” बरे म्हणत त्याने आपल्या नोक्याकडे नजर वळविली.

अभिनंदाराच्या नेकरांनी साऱ्या घराची पहणी केली व आनंदच्या पेटीच्या तळाशी ठेवलेली तीस सोन्याच्या नाण्यांची थैली बाहेर काढली आणि आपल्या मालकाच्या पाठोपाठ बाहेर निघून गेला.

सितारामला खरी गोष्ट माहित झाली त्याने दांत-ओठ बात रागाने पहात म्हटले—“ह्या बड अर्थ वसा की; नाटकाच्या संवासाना खरे सधजून अभिनंदारानी तुला नाणी दिली परंतु तू चुकून सुद्धा मला तो वाष्ट हांगितली नाहीस तुझ्या स्वार्थपिणाचे

फळ तुला चागलेच मिळाले असल्या कोभी माणसाला आमच्या नाटक कंपनीत काहीही काम मिळणार नाही हे आताच्या आता संभून कळता हो.” अशा तऱ्हेने रागावून सिताराम तेथून निघून गेला.

आता आनंदला खूप पश्चाताप होऊ लागला त्याने आपल्या आई बरोबरच नाहीतर एका बूड अभिनंदारा बरोबर खाटे बोलण्याचे पाप केले होते आपल्याच गावात काही पंदा करण्याकरीता त्याच्या आईने आपल्या हातातील बांगडी विकून त्याला पैसे दिले होते, परंतु नाटकाच्या फळात पडून त्याने तेच पैसा व बूड फुकट बालविषा होता.

अजून सुद्धा आषण घरी परत गेलो तरी आपल्या आईला आमंदच होईल असा विचार करून तो मनापासून निश्चय करून गावातच काहीतरी उद्योगधंदा करून आईच्या सेवत रहाण्याचा निश्चय करून दुसऱ्या दिवशी पहाटेच असल्या गावी निघाला.

विवेकभाणसावेदान

गिरीनगरात प्रतापशेठ नाकचम, एक जमिनदार रहात होता. तो आजू-बाजूच्या गावातून सुद्धा एक अश्वत्थ इजावा करून व स्वार्थी म्हणून प्रसिद्ध होला. जसा म्हातारपणाकडे झुकू लागला तशी त्याच्या मनात पापाची कल्पना खंड लागली व ती वैभवविषय बोरा येऊ लागू लागली. त्याच सुमारास गिरीनगरात एक साधू आला. त्याच्या शरीराकरीता प्रतापशेठ नेला. जे त्याचे दर्शन घेऊन म्हणाला— 'स्वाधी मला माझ्या मृत्युनंतर जर स्वर्गात जावे असे आत्म तर त्या करीता काय केले पाहिजे? आपण कृपा सांगे. ' साधूने त्याला भरपूर दाख करायचे म्हणून सांगितले, प्रतापशेठने साधूला 'वरन दिले व तो आपल्या घरी परत आला. प्रतापशेठचे साधू बरोबरचे बोलणे एका गरीब ब्राह्मणाने ऐकले ती दुसऱ्याच दिवशी

जमिनदाराच्या घरी जाऊन पोहोचला त्यावेळी प्रतापशेठ आराम करीत होते गरीब ब्राह्मणाने त्यांना पाहिले तेव्हा ते एका रेल्वी जळ्यात, गळ्यात सोन्याची माळ व पांजी बोटातून हिऱ्यांच्या जगड्या अशा वैभवात बसलेले दिसले. गरीब ब्राह्मणाने विचार केला की, काहीही नासितले तरी दागाण्या रूपाने कुठलीही किमती बसूच नको मिळेल.

जमिनदाराने मनावून त्याच्या येण्याचे कारण जाणले जे त्या गरीब ब्राह्मणाला दुसऱ्या दिवशी येण्याकडून मुक्तिले.

दुसऱ्या दिवशी गरीब ब्राह्मण जमिनदाराच्या घरी गेला. त्याने पाहिले तो त्याच्या अंगासाथच काहीही नव्हते अशात साक्षात् कथंड होता.

जमिनदार हसून म्हणाला, मला लहान थोर ही दाखनाच बरोबर आदत नाही

एक धोमस एक गरीब हा भेदभाव सहन होत नाही म्हणून मी एका साधारण नागरीकाचे जिवन जगण्याचा निव्वय केला आहे. माता तू आणि मी दोघेही समान आहोत त्यामुळे मी तुला काही दान येण्याचा प्रयत्न करत नाही.

गरीब ब्राह्मण नम्रपणे म्हणाला— तुम्ही कशी का? आपली वेषभूषा बदलली तरी आपली संपत्ती कधीही दुसऱ्याची होऊ शकणार नाही त्यावर आपलाच हक्क व अधिकार राहू शकतो त्यामुळे तुम्ही कोठेही साक्ष्यापेक्षा मोठेच आहात. आपण माझ्या वर कृपा करून मला कोणतेही दान करा.

जमिनदार दोन मिनिटे विचार करीत राहीला व गरीब ब्राह्मणाला परत दुसऱ्या दिवशी येण्याकडून सांगितले.

कुठल्या दिवशी गरीब ब्राह्मणाने जमिनदाराला पाहिले व तो त्याचा भगवा वेष पाहून थक्क झाला.

जमिनदाराने ब्राह्मणाला पाहिले व म्हणाला— मी सन्यास घेतला आहे. त्यामुळे

हा सत्सारातील वन संपत्तीचा व माझा काहीच संबंध राहिला नाही.

तर तुम्ही आपल्या साऱ्या भ्रम-संपत्तीचे काय करण?

'जेव्हा मी सगळ्यांचा त्याग केला तेव्हापासून ती संपत्ती सर्व माझ्या मुलांची झाली.' जमिनदार म्हणाला.

'ठीक आहे, मी आपल्या मुलाकडे जाऊन दान मागतो.' असे म्हणत ब्राह्मण आत जाऊ लागला.

जमिनदार त्याला पाहून म्हणाला— 'माझ्या मुलांनी माझ्या संपत्ती अशी प्रतिज्ञा केली आहे की; वडिलांच्या संपत्तीचा एकही भाग कोणालाही दान करणार नाही तो आपल्या वडिलांचे आज्ञाधारी मुलगे आहेत.

ह्यावर गरीब ब्राह्मण एक दिवसचाच वेत आपल्या घरी परतला जमिनदाराला कोणीही याचक केव्हाही परत भिशा मागण्यास येणार नाही या कारणांमुळे हात शोप येऊ लागली.

विष्णुपुराण

श्रीकृष्णाच्या बरोबर बरोबर त्याच्या कायची सख्या पण वादू लागली. विष्णुपाल व जरासंध नांना बरेच दुष्ट राखे लोक येऊन मिळाले. पौंड्रक नावाचा करून राज्याचा राखा लाकडाचे हात लावून त्यात शेंख धरून धारण करून व एका हातात गदा घेऊन सीध विष्णु आहे म्हणून अवतार नाही. म्हणून समळीकडे सांयत हिंदू लागला. विष्णुपालाचा छोटा नाऊ शाठव हा कृष्णाला आपल्या बरोबर युद्ध करण्याकरीता बोलावू लागला. पूर्व शिष्या नरकासुराने अतिशय उत्प्राचार व सौचळ माजवून दिला. दक्षिणकडे बली चक्रवर्तीचा बुरगा बाणासुर याने धकराच्या राजाकरोता शीणपुर ही आपली राजधानी करून राज्याचा विस्तार राजसलोकांच्या सख्येत जास्त वाढविला. कालधवन याचा लहान भाऊ कालान्तक ह्याची पत्निका ज्योतिषान पाहून त्याचे भविष्य जतवले होते की; काणत्याही प्राणी-मात्रांपासून ह्याला मरण नाही त्याचा कायदा घेऊन यवन आणि म्लेंच्छ सैन्याच्या मदतीने त्याने जिकडे तिकडे हत्पाकांडे करण्याचे सुरू केले. तो देवांची देवळ व मूर्ती उचवस्त काढ लागला. अनेक देशांवर लढाया करून तो गांधार देशात पोहोचला. तेथे अंतलल्या तरावर मर दगडातील सोहोनीची जिवंत भासणारी मूर्ती पाहून तो मंत्रमूर्ख झाला. कुष्णाने विश्वकर्माकडून तशी मूर्ती बनवून त्यात

पृ. ३. कृष्णाचा विजय

त्याच बरोबर कालान्तक मरण पावला परंतु यवन राज्यात हात तुटकी सोहोनीची मूर्ती मात्र अजून राहिली आहे.

त्यानंतर श्रीकृष्णाने कालान्तकाच्या सैन्याला मुद्धा पळवून लावले. परंतु सर्व यवन राज्य ज्वाळामुखी होऊन भस्मीभूत झाले. ह्याच प्रकारे पहिले दिवने म्लेंच्छ व यवनांचे प्राबल्य नष्ट झाले. पूर्वीकडे प्रागज्योतिषपुर राज्याचा राजा नरकासुराच्या अत्याचाराने लोक हुंकारादिले होते.

बराह अवतार धारण करून विष्णुने जव्हा पृथ्वीचा चढावर केला तेव्हा भूदेवीच्या पोटी जन्म घेतलेल्या नरकासुराने प्रागज्योतिषपुर ही आपली राजधानी करून तेथे राज्य करू लागला. त्याने असुरांना एकत्रित करून देशांच्यावर लढाई केली व देशांवर अय मिळविला. तेथून देवमाता अविती हिची कर्णकुबले तोंडून बाणली. ऋषिमुनी, ऋषि-संत व सज्जन लोकांना ते त्रास देऊ लागले. त्याने पृथ्वीवरच तरक धनचला व तोंडा ह्यावर कुमारी-कांना आपल्या बंदीबासात ठेवले होते.

नरकासुराच्या अत्याचारांना कंटाळून देवांनी व ऋषिंनी कृष्णाकडे प्रार्थना केली की, त्याने येऊन नरकासुराचा वध करावा. कृष्णाने अभयदान दिले तो सत्यमायेसह नरकासुराशी लढण्यास निघाळा.

मायावीर्य धारण करून प्रवेश केला होता. ही गोष्ट कालान्तकाला माहीत नव्हती.

त्या दगडीमूर्तीला कालान्तकाने आपल्या अंतपुरात नेले व विचार केला की ह्या मूर्तीत जीव बाणला तर काय छान होईल.

एकदा रात्री सुंदर संगीताचे ध्वनी व बरोबर पायातील रेंजणाच्या आवाजाने कालान्तकाला बाग बाली. तो पहाता तर ते शिष्ट एका सुंदर स्त्रीचे रूप घेऊन जाते पाचते आहे. तो प्रमान जवळ घेला. तिने त्याला बाहुपासत घेतले. दुसऱ्याक्षणी ती मूर्ती पुन्हा दगडाची झाली. तिच्या मिठीत तो जळू लागला व क्षणदिशी साली पडला. त्या मूर्तीचे हात पण तुटून गले.

नरकासुराचा एक बर मिळाला होता मू-देवीकडून त्याला बर वार लायला तर त्याचा अंत होईल, म्हणूनच सत्यभामा मू-देवीच्या अंगापासून जन्मली होती

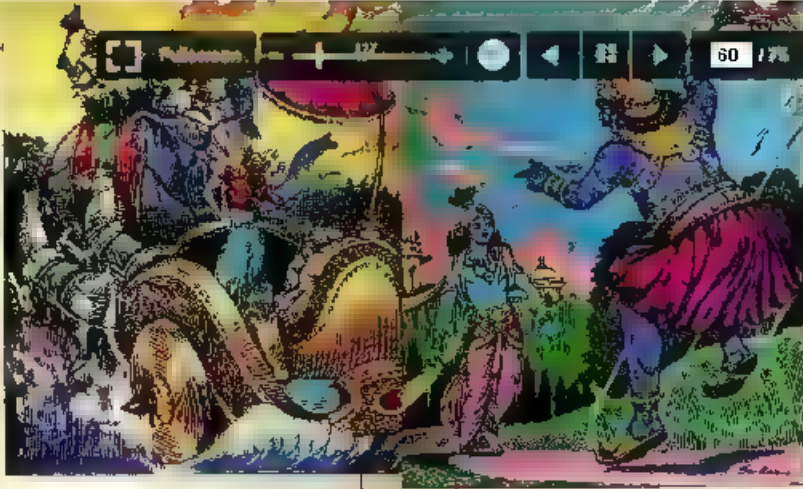
श्रीकृष्णाने गदगदाहूनाने सत्यभामेसह बसून प्रायश्चित्तपूरवर पाळ केली आणि बऱ्याच असूरांची हत्या केली

वांबडी एका भयमस्त हत्तीवर बसून नरकावर कृष्णावर चालून आला तेव्हा कृष्ण विखाटी भत होते. म्हणून सत्यभामेने नरकासुराबरोबर युद्ध केले

सत्यभामेने आपल्या धनुष्याची प्रत्यक्षा कानापर्यंत ओढली व नरकासुराने कडक करून बाण सोडला तो जाऊन नरकासुराच्या वक्षस्थळाला लागला तो कमिनीवर आढाविशी कोसळला, परत पुन्हा सर्व बळ एकवटून हातात गदा घेऊन कृष्णावर चालून आला श्रीकृष्णाने आपल्या चक्रायुधाने नरकासुराने डोकें उडवले

दावे उडता खणीच नरकाचे विष्णूच्या रूपात असलेल्या कृष्णाची स्तुती केली व असा वर मागितला की, त्याची स्मृती रहाण्याच्या दृष्टीने एक दिवस आनंदाने उत्सव केला जावा

नरकासुराच्या बंधाऱ्या दिवशी नरकभूतदशी व दुसऱ्या दिवशी आनंदोत्सव म्हणून दिवाळी करण्यात येऊ लागली

त्यानंतर कृष्णाने नरकाचा मुलगा भवदत्त ह्याचा राज्याभिषेक करविला. बदितीची कुडलेचेऊन ती सत्यभामेसह द्वारकेला आला.

एक दिवस कृष्ण रक्षिमणीच्या महालात बसले होते त्या वेळेच नारदाने येऊन एक पारिजातकाचे फुड कृष्णाला दिले. कृष्णाने ते फुड रक्षिमणीच्या हातात दिले. ते समजताच सत्यभामा रुसली तेव्हा कृष्णाने तिची खबजूत काढत म्हंटले-“तू रगावू नकोस, पारिजातकाचे फुलच नाही वृक्षाचे तुझ्या महालात आणून लावतो.”

कृष्ण सत्यभामेसह गदगदहूनाने बसून येथे ठोकाले पाहिले. तेव्हा बदितीची कुण्डल देऊन बऱ्याच विभूत करीत असतांना

कृष्णाला पारिजातकाचा वृक्ष दिवला त्याने तो मुळापासून उपटून काढला

सत्यभामा व कृष्ण तो पारिजात पळवून घेऊन कात असतांना इंद्राने त्यांना पाहिले व तो त्यांच्याशी लढायला आला इंद्राने कृष्णाच्या अंगावर वज्रायुध फेकले. ते गरुडाच्या पंखाळा जाऊन लागले त्याने आपला पक्ष अतकून टाकून दिला त्या प्रकारे इंद्राचा गर्व भंग झाला त्याने हाशितले-“कृष्ण जोपर्यंत पृथ्वीवर राहील, तोपर्यंत हा पारिजातकाचा वृक्ष सुद्धा पृथ्वीवरच राहील”

सत्यभामाच्या अंतःपुरातला उघाड फुलाने नेहमी डबकून येऊ लागला

कृष्णाने पुन प्राप्तीच्या इच्छेने कैलासावर जाऊन शंकराची तपस्या केली व शंकराकडून अनुग्रह प्राप्त केला. त्याच वेळेस सात्यक व पीडुक राक्षसांनी द्वारकेच्या लोकांना खूप वास दिला. कृष्णाने परत येऊन रोषांना डार मारले

दस्ताक, वेळेल्या माणसांचे अंतिम संस्कार करत होता. त्याच वेळेस कृष्ण त्याला साबोरा रंगला कृष्णाने त्याच्यावर प्रति हत्ती केला व विजय नावाना जो बंड त्याच्याजवळ होता तो आपल्यात सामावून टाकला.

कृष्णाचा मुलगा प्रद्युम्न प्रद्युम्नाचा मुलगा अनिरुद्ध ह्याला बाणासुराची मुलगी जधा हिने स्पर्धात पाहिले व ती त्याच्यावर आर्षूत झाली तिची सखी चित्रलक्ष्मा हिने त्याला मायावी रूपाने जघेच्या महालात आणले तेव्हा उषाने अनिरुद्धला आपला पती मानले

बाणासुराने अनिरुद्धला नागपाकाने बंदी करून कैदत ठेवले. आपल्या नातवाला सोडण्या करीता कृष्ण बाणासुराबरोबर लढायला आला बाणासुराला वाचवण्या करीता आलेले शंकर मगवान कृष्णाच्या हाती परावित झाले

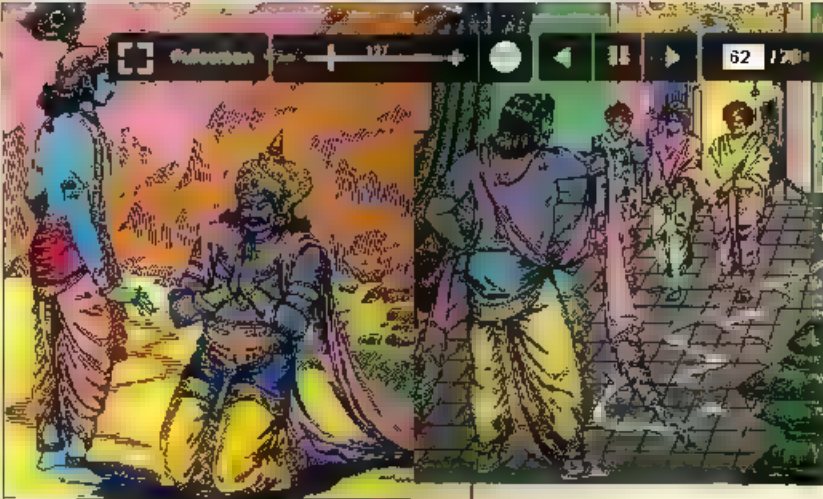
कृष्णाने बाणासुराच्या हजार हातांपैकी दोन हात शिल्पक ठेवून बाकी हात कापून

काढल त्यामुळे हार मानून बाणासुर
कृष्णाला शरण आला व कृष्णाचा नातू
अर्जुनाने त्याच्याबरोबर सापळी मुरगी
उषा हिचा विवाह घाटाने करून दिला
त्यामुळे दक्षिणकडील राक्षस व उत्तरेकडील
रावा लोकांचे संबंध जोडले जाऊन
त्याच्यात मैत्रीचे संबंध वाढले

त्यानंतर कृष्ण पांडवांचा सारथी म्हणून
राहिला बलरामाच्या इच्छेला लागून त्याने
सुभद्राचा विवाह अर्जुनाबरोबर लावून दिला
लाण्डवनन जळण्याच्या वेळीस कृष्ण
आणि अर्जुनांनी तेथे रहाणाऱ्या महाशिल्पी
व मय राजाची रक्षा केली होती
त्यामुळे त्यांनी पांडवांना वचन दिले होते
की त्यांना एक अद्भुत असा महाल बनवून
देऊ. अग्निदेवाने कृष्णाला व अर्जुनाला
प्रसन्न होऊन कृष्णाला सुदर्शन चक्र व
पांडवला शंख व अर्जुनाला गांडीव धनुष्य
व देवदत्त शंख म्हणून अक्षय तुरीय ही
अभयुषा दिली

युधिष्ठिराने जव्हा राजसुययज्ञ सारंभला
तेव्हा जरासंधाचा वध जवळ आला होता
श्रीकृष्ण भीम आणि अर्जुन भगव्या
वेष्टांत भिक्षा मागण्या करीता एकदा
जरासंधाच्या महालात गेले

जरासंध दकामुर, दुर्योधन किचक हे
भीमसेन त्यांच्या तोंडीन शक्तिशाली

होते. त्यामुळे कृष्णाने जाणले की एका-
कडून हाकी प्यारीजणांचा वध करणे
चांगलं होई. पुर्वी भीमाने बकासुराचा
वध केला होता म्हणून त्यालाच जरा-
संधाचा वध करावयास सांगणे चांगले.
जरासंधाचे मरण हे शस्त्राने होणार नव्हते
तः त्यांना यथायोग्य चिन्म त्याला
मारणे भाग होते

श्रीकृष्णाने जरासंधाला सांगितले की;
जैवण्याच्या नंतर आपल्यासोबती तू पळाली
तरी कुहवी कथंनशास पाहिजे. त्या अपेक्षेने
आम्ही आलो आहोत

जरासंध म्हणाला-“हे कृष्णा, तू मला
घावकून प्रवर्षण गीरला पळून गेलास.

अर्जुन हा तर दुर्बल आहे रहाता राहिला
तो भीमसेन त्याच्याशी मी कुमती लोकायला
तयार आहे”

झावर नरासंध व भीमसेन ह्यांच्यामध्ये
मयंकर कुस्ती सुरू झाली भीमसेनने त्याला
खूप हाडवले वेळ येताच कृष्णाच्या
सांगण्याप्रमाणे जरासंधाला मधोमध पकडून
दोन भांग केले व पुन्हा जोडले जाऊ नये
म्हणून दोन्ही बाजूला उलटे करून टाकून
दिले अशा तऱ्हेने कृष्णाने भीमाच्या
करवी जरासंधाचा वध घडवून आणला
भीष्माच्या वितंतीवरून युधिष्ठिराने
राजसुय यज्ञाचे अग्रस्थान कृष्णाला
अर्पण केले.

त्या भरसजेत धर्मशापी जेथे राहून
विशुपालने श्रीकृष्णाला अग्रस्थान दिल्या-
बद्दल तापसंती दर्शवली. त्याने आपली
तय्यार उगारून कृष्णाला व पांडवांना
ठार धारण्याचा निश्चय केला त्याने
कृष्णावर खोटादशा व खोर म्हणून आरोप
केला. व यज्ञाचे फळ शिल्प्याच्या
यथमतेचा नाही म्हणून सांगितले

तोपयेत विशुपालाचे शंभर अपराध
पूर्ण होत वारं होत

कृष्णाचे भयंकर रागाने आपले सुदर्शन
चक्र विशुपालावर खेडले व त्याचे डोळे
उडविले. त्यामुळे विशुपालामध्ये असलेला
अथ हा ज्योतीच्या रूपाने कृष्णात जाऊन
बिलीन झाला अशा तऱ्हेने जयविजय हा
तिसरा जन्म पूर्ण झाला. ते आपल्या
साध्यापासून मुक्त झाले व वैकुंठात
विष्णूच्या द्वारवाळाच्या रूपे जाऊन राहिले
मग कारागीरांत पाडव्यांमधील कुशलतेन
बांधलेला अग्रतिथ असा महाल दुर्योधन
पहाण्यास निघाला व तो पाहून आश्चर्य
चकित झाला आतील अनेक अद्भुत रचना
पाहून अनेक वेळा अपमानित झाला एका
वेळीस तर रत्नबांधित गालीचा समजून त्याने
त्यावर पाय ठेवला व पाण्याच्या होवात
घुपडिली पडला ते पाहून दीपदीला खूप हसू
आले. दीपदीच्या हसण्यामुळे दुर्योधनाचा

Restore

127

अपमान झाला. तेव्हा बकुनीने दुर्योधनाचे साल्वन केले व कोणत्याही कारणाने चाडवाता व द्रौपदीला माझे दास करीन व अपमानाचा बदला घेईन तु पांडवाना युत खेळण्यास सिद्ध कर असे सांगितले.

सुदामा कृष्णाचा बालपणातील मित्र. श्रीकृष्ण याचि बळराम यांची सांशोप ऋषीच्या आश्रमात अभ्यास केला होता. तेव्हा सुदामा सुद्धा त्याच्या बरोबर शिकायला होता.

सूप संतती व दारिद्र्य यांनी गंजून गेलेला सुदामा आपल्या पत्नीचा उपदेश ऐकून श्रीकृष्णाकडे त्याला भेटायला गेला. जातांना बायकोने दिलेले पुरवुंडीवर रोहि त्याने कृष्णाकरीता नेले.

श्रीकृष्ण त्यावेळेस द्वारकेमध्ये आपल्या आठ पट्टरायांसमवेत ओपळपावर बसून कोठे बसत होता. त्याबून येत असलेला सुदामा पाहून त्याने घाबरा जखम त्याला आपल्या बाहुपाशात घेतले व जगरयाने आपल्या महालात नेले.

त्याने आपल्या राण्यांची सुदामाबरोबर ओळख करून दिली. त्याचे हे आगत्य व आदर पाहून सुदामाला अत्यंत आनंद झाला. कृष्णाचे त्याच्या हातातील पुरवुंडी ओढून घेतली व उघडून पाहिली. त्यात असलेले पोहे पाहून त्याने कोठे आपल्या तोंडात टाकले व नाकाने आपल्या राण्यांना दिले.

कृष्णाने केलेले अत्यंत प्रेम व आदर पाहून सुदामा-कशाकरीता आला होता हेच विस्तरला. कृष्णाचे स्वरण करीत करीत आपल्या घरी परत आला. तेव्हा त्याला आपले घर ओळखू आले नाही.

त्याच्या घराच्या बागी सुंदर बसा महाल उभा होता. त्या महालाची दारे बांदी व सोप्याची होती. ती प्रकाशाने लळपत होती. त्याचे खांब रत्नामाणकांचे होते. त्याची बायको बाबेबागिन्यांनी नटलेली होती. सर्व मुले देवामी कपडे घासून फुला-शारखी बघवीत दिसत होती.

ह्यानंतर सुदामाने बरीच वर्ष आपले आयुष्य सुखसमाधानाने घालवले.

अद्भुत मैना

फारस देशात बसरा नावाचे एक मोठे व्यापारी केंद्र होते. त्यामुळे व्यापार करण्यास व पहाण्यास वेगवेगळ्या ठिकाणातून अनेक लोक तेथे येत. त्यांना यायचे म्हणजे नगराला लागूनच एक पनवाट बंगळ होती. त्यातूनच येण्याची एकच वाट होती. त्या बंगळाला एक अद्भुत मैना होती. बऱ्याच जणांनी तिला पाहिले होते व आश्चर्य चकित झाले होते. ज्यांनी तिचे गाणे ऐकले होते ते तिची तुलना गर्भवतानाबरोबर करत.

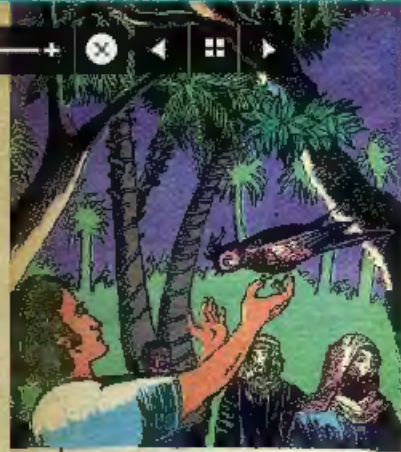
त्या मैनेला पकडण्याकरीता बऱ्याच जणांनी प्रयत्न केला. परंतु कोणीही तिला पकडायला गेलेला परत चाला नाही. परंतु जगही बूर्तीत त्याचे रुपांतर झालेले आढळले.

त्या विचित्र मैनेची गोष्ट बसरा नगरातील राजकुमारी मुलकाता हिच्या

समजली. तिच्या मनात मैना पिढ्याची दमछा तिघांण झाली. तिने आपल्या बहिऱांना बोलावून जगारात दंडवी पिटवायला सांगितली—“को, जो कोणी त्या विचित्र मैनेला पकडून आपण राजकुमारीला देईल त्याच्याशी राजकुमारी लग्न करेल.”

त्या गावात श्रीमंतांची तीन मुले रहात होती. तिघेही बालपणापासूनच मित्र होते. त्यातील एकाच्या मनात राजकुमारी बरोबर लग्न करण्याची इच्छा झाली. तो त्या मैनेच्या शोषार्थे जगलात निघाला.

आणत्या येणाऱ्या वाटसरूंना विचारत तो शेवटी ती मैना होती तेथे येऊन पोहोचला. ती मैना जगलांत मध्यभागी एका झाडाच्या कांदीवर बसली होती. तो हळूहळू त्या मैनेला पकडण्याकरीता झाडा-जमळ गाऊ लागला. मैनेने त्याला जवळ

येत असतांना पाहून गावला सुरुवात केली तिचे ते मधुर भाषे ऐकून तो मंत्रमुग्ध झाला. व पहाता पहाता मायला लागला. तो गाता खणीच त्याची धगडाची मूर्ती झाली.

असाच एक महिना उलटला तो न आलेला पाहून दुसऱ्याच्या मनात राजकुमारीच्या बरोबर लग्न करण्याची इच्छा उत्पन्न झाली. व तो त्या मैनेच्या शोषार्थे निघाला. पहिल्या सारखीच दुसऱ्याची पण अवस्था झाली.

तसाच आणखी एक महिना उलटला. पहिले दोघे मित्र परत न आलेले पाहून तिसऱ्या भिवाला कासीमला काळजी वाटू लागली. त्यांच्या शोषार्थे तो निघाला.

बऱ्याच जणांनी त्याला न माझ्याबद्दल सांगितले परंतु तो म्हणाला—“बऱ्या काही मैना पकडण्याची इच्छा नाही को; राजकुमारीबरोबर लग्न करण्याची.” परंतु मी माझ्या जिवलग मित्रांच्या शोषा-करीता जात आहे. बंगळेच तर त्यांचे रक्षण करून माझ्या बरोबर त्यांना घेऊन येईन माझा प्राण कधी गेला तर मी पाळवायला तयार आहे.

कासीम पण त्या मैनेच्या शोषार्थे निघाला शेवटी ती मैना ज्या झाडावर बसायची तेथे येऊन पोहोचला. कासीमला पहाताच ती मैना मधुर स्वरात गाऊ लागली. कासीम पण मंत्रमुग्ध झाला. त्यालापण वातून गावेसे वाटू लागले. परंतु त्याने स्वतःवर काय ठेवून गाणे म्हटले नाही. कासीम मैनेच्या अवदी जवळ आला तेव्हा मैनेने गाणे म्हणणे बंद केले व ती कासीमकडे पाहू लागली. कासीमने कुसळतेने मैनेला हातात पकडले.

नंतर त्याने मैमाने तिला कुरवाळले व म्हणाला—“तुझी सुंदरता अपूर्व आहे. तुझ्या सारखी ह्या जगात दुसरी मैना नसेल. तू माझ्या दोन्ही जिवलग मित्रांना परत चिवंत करणार नाहीस का?

मैनेने आपले दोघे हलवले व म्हणाली—“ठिक आहे, मी तुझी इच्छा पूर्ण करीन.

तुझ्या ह्या दगडरूपी असलेल्या मित्रांच्या डोवयावरून उडण्याची परवानगी मला दे."

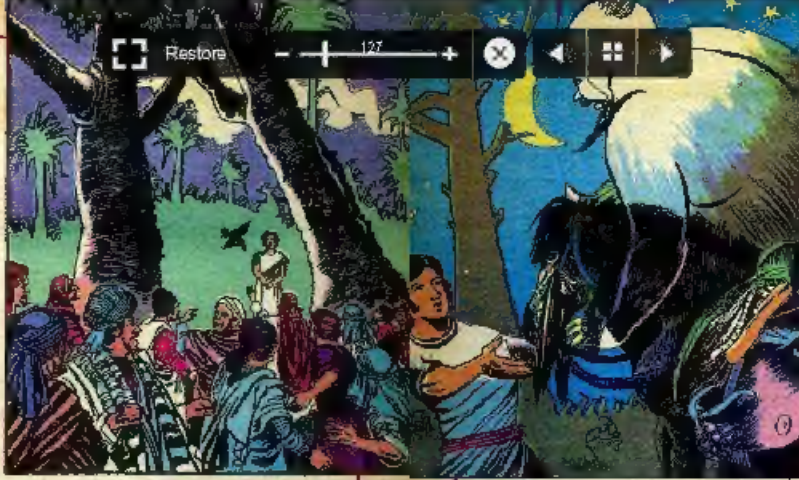
तेव्हा कासीमने त्या मैनेला सोडून दिले. तिने त्याच्या दोन्ही मित्रांच्या डोवयावरून सोळाकार फेरी मारली. तात्काळ त्या दोन्ही बगडी मूर्तीतून त्याचे मित्र निवृत्त झाले.

कासीम मानंदाने म्हणाला—"तुझ्या सौंदर्याने व सुरेल गायकावर सुख होऊन बरेच तरुण येऊन इथे खेळा होऊन पडले आहेत. त्यांना परत मानन रूप मिळाने असे तुला वाटत नाही कां ?

अद्भुत मैनेने त्याचे म्हणणे मानले व तिने असलेल्या सर्व दगडी मूर्तींच्या डोवयावरून दोनदा फिरवी सर्वाने मानवात रूपांतर झाले. सर्वांनी कासीमचे आभार मानले. व ते आपापल्या घरी परत गेले.

त्यानंतर कासीम मैनेला म्हणाला—मी तुझे उपकार केंव्हाही विसरणार नाही. परंतु तुला एक विनंती करतो. तू माझ्या बरोबर नगरात कां येत नाहीस ?

"नक्की येईन" मैना मंजुळ स्वराने म्हणाली. कासीमने लगेच आपल्या बरोबर जावलेल्या पित्राच्या घरे उघडले तेव्हा मैनेने घराशी येताना कासीमला म्हटले—
"हे बघ, माझ्या बायला पायाच्या बोटास एक अंगडी आहे. ती काढून बायल्या बोटास

माळ. कोणत्याही संकट प्रसंगी ती तुझ्या उपयोगी पडेल.

कासीमने तिच्या पायातली अंगडी काढून जमल्या बोटास घालून घेतली. नंतर ते तिचे मित्र गप्पा करीत नगरात परत चालले आता आता अंधार पडला. त्यामुळे वाट दिसणे मुश्किल पडू लागले. तेव्हा तिच्यांनी रात्र तेथेच काढायची ठरवले. एक मोठे शाव पाहून त्या शाकावाली शोधले.

कासीम यमलेला जतन्यामुळे वाडं कोपी गेला. वहाटे त्याच्या दोन्ही बुष्ट मित्रांनी आपापसात उरवून कासीमचे हाकपाय बांधले व त्याला जवळच्याच एका विहिरीत टाकून दिले.

बरे तर बरे त्या विहिरीत पाणी नव्हते. तर मळमळ रेंवी होती, म्हणून त्याला फारसे लागले नाही. तरी पण उंबावरून पडल्यामुळे तो बेशुद्ध झाला.

जेव्हा त्याला जाग आली. तेव्हा त्याच्या जवळ प्रचंडकाय एक राक्षस बसलेला दिसला. त्याला पाहून तो थरथर कांपू लागला.

"तू कोण आहेस ?" चीटपणे कासीमने विचारले.

"मी तुझ्या अंगडीत रहाणारा राक्षस आहे. व जेव्हा विहिरीत पडत होतास तेव्हा तुझे बगडी पासली गेली. व त्यामुळे मी श्मश्ट शाकीं आता सांग, मी तुझे काय सेवा करू ?" राक्षसाने विचारले.

कासीमने तावडतोन हुकूम सोडला—
"मला ह्या विहिरीच्या बाहेर काढ."

तोच कासीम विहिरी बाहेर आला. त्याला तेथे पित्रा व त्याचे दोन्ही मित्र कोणीच दिसले नाहीत. तेव्हा तो काय ते समजला. त्याने परत, राक्षसाला विनंती केली—
"मला ताकडतोब आपल्या शहरात वेळून घे."

राक्षसाने तावडतोन त्याला शहरात पोहोचवले. तेव्हा राजसहाळात राज-कुमारीला मैना मिळाल्याच्या आनंदात सर्व नगरात आनंदोत्सव चालू होत्या. परंतु त्याचे मित्र मात्र दोघे आपसात भांडत असलेले दिसले. ते दोघे भी मैनेला पकडले ह्या बरून भांडत होते कोणाचे म्हणणे खरे आहे. हे राजाला कळतेना.

कासीमने स्वतः राजाकडे आऊन खागितले—
"की, ह्याचा योग्य निवाडा आपण ह्या मैनेतर्फे कां, करित नाहीत ? ह्याचे बरोबर उत्तर तीच देऊ शकेल.

कासीमला पहाताना दोघे मित्र चाबकून गेले.

राजा दुःखाने म्हणाला—
"हे तर मुष्कील आहे. मैना काहीच बोलत नाही."

"तुम्ही तिला माझ्याजवळ आणा ती नक्कीच बोलेल. मी तिच्याकडून खरे तेथ काढतो." कासीम म्हणाला.

Restore

127

राजकुमारीच्या जन्मन मेनेला कासीम-पाशी आणले. वसा मेनेचा पिजरा कासीमपाशी आणला. तेव्हा त्याने विचारले "तु सरे सांग जंगलात तुला कोणी पकडले?"

"मला प्रथम पिजऱ्याच्या बाहेर काढा. मी पिजऱ्यात राहून कशाचेही उत्तर देत नाही." अद्भुत मेना म्हणाली.

मेनेला सोडण्याची परवानगी राजकुमारीकडे मागण्यात आली. तेव्हा राजकुमारीने विचार केला की, सोनडी लव्ज करायचे आहे, ते मेना पकडणाऱ्याशी तेव्हा त्या बाबतीत सरे असणे जास्त चांगले म्हणून तिने परवानगी दिली.

पिजऱ्याचे दार उघडताच मेना बाहेर आली. व कासीमच्या खोऱ्यावर जाऊन बसली. आणि दोनदा जोरात ओरडून म्हणाली-"जंगलात मला तूच पकडलेस. तूच पकडलेस."

मेनेच्या तोंडचे ते उत्तर ऐकून त्याचे जिवलग मित्र पळून जाऊ लागले. तेव्हा राजाच्या विषायांनी त्या दोघांना पकडले.

राजा सतापाने लाल झाला व त्याने विषायांना हुकूम सोडला-"जा त्या दोघी दुष्टांची झोकी खडवा."

परंतु कासीमने राजाला विनंती केली व म्हणाला-"महाराज, त्यांना माफ करा. जंगलात जेव्हा हे दगडीरूपात होते. तेव्हा मी त्यांना मेनेच्या कृपेने प्राण परत दिले. तरी त्या दोघांच्या मरण्याने मला खूप दुःख होईल. तेव्हा राजाने कासीमची विनंती कबूल केली.

स्थानंतर त्या अद्भुत मेनेने आपले पक्ष फडफडवले व कासीमच्या खाद्यावरून उडून जंगलात निघून गेली.

राजाने राजकुमारीचा विवाह कासीम बरोबर घाटामाटाने लावून दिला.

राजकुमारी व कासीम त्या अद्भुत मेनेला पहाण्याकरीता वर्षातून एकदा तरी जंगलात नेहमी जात. तेव्हा त्या दोघांना पाहून मेना सुस्वर स्वरांत गाऊ लागे. ते ऐकून दोघेजणही आपल्या तोंडावर नेहमी काबू ठेवत.

फोटो जाडनाव चढाओढ :: पारितोषिक रु. ५०

या फोटोची जोडणावे सप्टेंबर १९८४ जंकात जाहोर केली जातील

S. G. Boshagari

V. Muduramen

★ या फोटोची युक्त जोडणावे एकेकाळ बन्दत किंवा बोटभा-बाक्यांत बसनी पाहिजेत.
★ जोडणावे जूनार्ह महिन्याच्या २० तारखेच्या आत जागच्या पत्त्यावर पोचली खावी पाहिजेत. ★ जागच्याकडे येलेल्या जोडणावेल तर्जोतण ठरलीत (बोन्ही जोडनावे घेऊन) त्यांना रु. ५० चे पारितोषिक दिने पाईल. ★ जोडणावे पोस्टकार्डावर लिहून वाढीरा फोटो चढाओढ, चळवळी, इत्यास-२६ या पत्त्यावर पाठवावीत.

मे महिन्याच्या चढाओढीचा निकाल

पहिला फोटो : ईश्वरविजय याने लिपन, संतमार्ग ते सौम्याचे ।

दुसरा फोटो : कष्ट करणे जिवन जगणे, सार्थक होई जग्याचे ॥

नांव : रामराव ९ जयवे, काशाबाद पोस्टवाजवळ, जातना-४३९२०३

तुम्हाला माहित आहे का ? उत्तरे :

१. कालिदास २. होमर ३. जॉन मिल्टन ४. बौद्ध ५. सर विनस्टन चर्चिल.